RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1889. Andra Kammaren. N:o 44.

Fredagen den 3 Maj, f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 26 nästlidne april.

§ 2.

Herr statsrådet m. m. friherre *von Essen* aflemnade Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen med förslag till lag angående ändrad lydelse af 10 kap. 14 § strafflagen.

Den kongl. propositionen bordlades.

§ 3.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kongl. Maj:ts i senaste sammanträdet bordlagda proposition till Riksdagen angående visst anstånd för Karlshamns spritförädlingsaktiebolag med erläggande af tullafgift för det i bolagets fabrik inneliggande bränvin.

Efter föredragning vidare af Kongl. Maj:ts proposition angående uteslutande ur riksstaten för år 1890 af det för Hennes Kongl. Höghet Prinsessan Eugenie anvisade anslag m. m. hänvisades densamma till behandling af statsutskottet.

§ 4.

Föredrogos och bordlades för andra gången statsutskottets utlåtanden n:is 68 och 69.

§ 5.

Ordet begärdes af

Herr Hederstierna, som yttrade: Första Kammaren har nyss beslutat att uppföra statsutskottets nu för andra gången bordlagda betänkande främst på föredragningslistan för plenum nästkommande onsdag. Då det torde vara önskligt, att kamrarne samtidigt behandla detta ärende, och att de, det vederbör, finge tillfälle att pröfva frågan i det förändrade skick, hvari den genom statsutskottets behand-

ling nu kommit, får jag hemställa, huru vida icke äfven Andra Kammaren skulle vara villig att uppskjuta frågans behandling till nästkommande onsdag och då uppföra den främst på föredragningslistan.

Herr Danielson anförde: Jag undrar om det kan vara skäl att framflytta denna frågas behandling så långt som till nästa onsdag. Hvar och en af oss önskar naturligtvis, att Riksdagen måtte afslutas så snart som möjligt. För sådant ändamål anser jag lämpligast, att detta ärende afgöres i den ordning det inkommit; och att uppskof dermed ända till nästkommande onsdag är i alla händelser alldeles för långt. Frågan är icke ny, om än svår, men man kan likvisst afgöra densamma utan så lång betänketid.

Jag anhåller derför, att frågan måtte förekomma till behandling i den ordning, som den nu har på föredragningslistan, och yrkar således afslag på herr Hederstiernas framställning.

Häruti instämde herr *Björkman*.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, beslöt kammaren, med afslag å herr Hederstiernas yrkande, att ifrågavarande ärende skulle förekomma till behandling i den ordning det enligt föredragningslistan innehade.

§ 6.

Härefter föredrogos men blefvo å nyo bordlagda:
bankoutskottets memorial n:o 9,
lagutskottets memorial och utlåtande n:is 51 och 52; samt
Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 32.

§ 7.

Föredrogs och bifölls bevillningsutskottets betänkande n:o 11, angående hvitbetssockertillverkningsafgiften.

§ 8.

Om ändrad lydelse af § 49 i gällande fattigvårdsförordning.

Härefter förekom till behandling lagutskottets utlåtande n:o 46, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af § 49 i förordningen angående fattigvården den 9 juni 1871.

Med föranledande af en inom Första Kammaren af herr *H. Claëson* afgifven motion, hemstälde utskottet i föreliggande utlåtande:

att Riksdagen ville i skrifvelse anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t taga i öfvervägande, huru vida ändring i gällande bestämmelser borde vidtagas i syfte, att kammarrättens beslut i fattigvårdsmål ej finge hos Konungen öfverklagas.

Emot denna utskottets hemställan hade reservationer anmälts af herr *Lilienberg;* samt

af herrar *Smedberg*, *H. Andersson* i Nöbbelöf, *A. Göransson*, *C. Persson* i Stallerhult och *Wendt*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Om ändrad lydelse af § 49 i gällande fattigvårdsförordning. (Forts.)

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde:

Herr Wendt: Då jag har reserverat mig mot utskottets förslag, ber jag att få yttra några ord. Motionären har såsom hufvudskäl för min motion framhållit, att högsta domstolen är så öfverhopad med göromål, att den lindring, som uppstode, i fall dessa mål undantoges från dess behandling, vore synnerligen önsklig. Jag medger gerna, att högsta domstolen är mycket öfverhopad af göromål; men jag kan deremot icke medgifva, att detta är ett skäl att beröfva dem, som tvista i fattigvårdsmål, tillfälle att vädja till tredje instans, såsom förhållandet är i alla andra rättstvister. Jag vill derför dock visst icke underkänna kammarrättens duglighet och förmåga att pröfva de mål, som handla om ifrågavarande ärenden.

Man har äfven framhållit, att det finnes andra mål, såsom vissa lagsökningsmål, der två instanser anses tillräckliga. Jag ber gent emot detta få fästa uppmärksamheten derpå, att fattigvårdsmålen äro af en helt annan beskaffenhet än dessa skuldfordringsmål. Det är nemligen endast sådana skuldfordringsmål, der fordran är klar och förfallen, och der icke något bestridande deraf egt rum, som stanna i andra instans. Göres någon invändning mot fordrans giltighet eller beskaffenhet i öfrigt, så förklaras målet tvistigt, och då står det de rättsökande till buds att draga målet inför alla tre instanserna.

Man har också sagt, att fattigvårdsmål icke äro af någon synnerlig betydelse. Ja, det är endast relativt. Det är visserligen sant, att understöden i allmänhet endast röra ganska små belopp, men vi böra äfven tänka oss, att fall kunna förekomma, der ett understöd, som ett år beviljas, sedan kan komma att utgå under ganska många år, och således frågan få en ganska stor betydelse. Oftast är detta kanske förhållandet, då understödet afser sinnessjuke. Deras underhåll på ett hospital är ganska betungande, och det kan för fattiga fattigvårdssamhällen vara ganska svårt att vidkännas sådana utgifter.

Vidare har man sagt, att de mål, i hvilka i högsta domstolen ändring skett i kammarrättens utslag, äro mycket få. Jag kan för min del icke medgifva, att så är förhållandet, då enligt den uppgift, som motionären bifogat sin motion, deras antal uppgår till öfver 10 procent. Att dessa mål icke heller äro så lätta att afgöra, synes deraf, att skiljaktighet derom ofta yppat sig inom högsta domstolen.

Jag skall på dessa skäl anhålla att få yrka afslag på så väl utskottets betänkande som den i ämnet väckta motionen.

Herr Lilienberg: Jag ber att få åberopa de skäl, jag anfört i min reservation, såsom grund för mitt instämmande i yrkandet om afslag på så väl utskottets förslag som den i ämnet väckta motionen.

Om ändrad lydelse af § 49 i gällande fattigvårdsförordning. (Forts.)

Herr Smedberg: Herr talman! Jag är i hufvudsakliga delar förekommen af den förste ärade talaren och instämmer i hans yrkande. Jag tror nemligen, lika med honom, att det icke vore välbetänkt att betaga tvistande parter i fattigvårdsmål rätten att få sina tvister pröfvade i högsta instansen; ty traditionen och den allmänna meningen i landet är så djupt rotad i detta hänseende, att mången skulle tro, att han icke finge sin rätt, om han icke finge, som det heter, »gå till kungs». Och man bör icke betaga folket denna förhoppning och uppfattning. Jag yrkar derför afslag å så väl motionärens som utskottets förslag.

Herr Nilsson i Rinkaby: Då jag icke var närvarande i utskottet vid denna frågas behandling, ber jag att få nämna, att jag ansluter mig till reservanternas åsigt.

Chefen för kongl. ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Wennerberg: Då ingen af de i frågan uppträdande talarne yrkat bifall till utskottets hemställan, så vill jag fatta mig mycket kort i detta mitt anförande.

Jag har redan en gång förut varit i tillfälle att motsätta mig aflåtande af en sådan skrifvelse, som nu är i fråga, af det skäl, att jag icke funnit den föreslagna förändringen grunda sig på någon ofullständighet uti eller något missnöje med den paragraf, hvari ändring föreslagits. År 1871 blef denna paragraf af Riksdagen antagen; och det har sedermera icke försports, att densamma af den rättsökande allmänheten, som derigenom fått vägen för sina klagomål öppen till Konungen, i någon mån varit utsatt för ett rättvist klander; och något sådant har ej heller uttalats af motionären eller utskottet. Skälet till den föreslagna förändringen är taget utifrån; man vill på ett annat håll lätta ett besvär, som befinnes för tungt. Jag har ingenting att säga deremot; det torde vara behöfligt, att der en lättnad åstadkommes. Men det rätta sättet att gå till väga för att lätta detta betryck torde icke vara att ändra en paragraf i en lag, som antagits af Riksdagen och som redan länge af de rättssökande ansetts vara välgörande.

Jag vill anföra ett enda exempel, innan jag slutar. I utskottets betänkande omtalas, att ändring i kammarrättens beslut sällan vunnes i högsta domstolen. Det är sant, att sedan en ganska stor subtraktion blifvit gjord från alla de fattigvårdsmål under de senaste åren, som från kammarrätten fullföljts i högsta domstolen, af dem, som af högsta domstolen icke erkänts vara af kammarrätten rätt afdömda, endast det lilla antalet af tjuguåtta mål återstår. För mig är dock detta antal icke att anse litet, ty det visar dock, att ändringar af kammarrättens beslut kunna ske. Och om man utgår derifrån, att högsta domstolens ledamöter, såsom ej mer än rätt och tillbörligt är, böra hafva djupare juridiska insigter än af kammarrättens ledamöter skäligen kan fordras, så måste man erkänna, att dessa tjuguåtta mål icke utgöra ett ringa antal. Ty hade icke högsta domstolen fått taga befattning med dessa mål, så hade de rättsökande i dessa tjuguåtta mål icke erhållit den rättvisa, som nu stått dem till buds.

Om ändrad lydelse af § 49 i gällande fattigvårdsförordning. (Forts.)

Endast på grund af denna omständighet, men först och främst på grund af hvad jag förut nämnde, nemligen att Riksdagen antagit denna paragraf, och att någon anmärkning mot densamma icke blifvit gjord, hemställer jag, huru vida kammaren kan finna något skäl att afläta en skrifvelse till Kongl. Maj:t i det syfte, som har blifvit ifrågasatt.

Herr Danielson: Äfven jag har trott, att man icke borde bifalla detta skrifvelseförslag, ty det kan ju, såsom här sagts, gifvas fall, då man icke gerna kan nöja sig med hvad kammarrätten i fattigvårdsmål beslutat. Men jag har derjemte trott, att, om det förhåller sig så, som antydts, att högsta domstolen har så mycket att göra, att många mål der få ligga oafgjorda en lång tid, dessa ärenden skulle kunna i sista instans afgöras af Kongl. Maj:t i statsrådet på föredragning af chefen för justitiedepartementet. Men då icke något sådant förslag föreligger, och jag icke kan vara med om att låta kammarrätten vara sista instans i dylika mål, måste jag yrka afslag å utskottets hemställan.

Herrar *Bladh* och *Ekeborgh* förenade sig med herr Danielson.

Herr Carl Ifvarsson: Förhållandet har verkligen ofta varit det, att, då herr ecklesiastikministern uppträdt inom denna kammare och talat för ett anslag, man nödgats afslå detsamma, emedan man tyckt, att hans fordringar gått för långt. Deremot hoppas jag, att kammaren vid detta tillfälle skall gå hans önskningar till mötes. För min del gör jag detta så mycket hellre, som jag i alla fall skulle sluta mig till dem, som yrkat afslag; och jag hoppas, att kammaren skall beakta de skäl, som i sådant syfte från statsrådsbänken anförts.

I detta yttrande instämde herrar *Truedsson, Björkman* och *Bexell.*

Herr Lundberg: Då utskottet upplyst, att under åren 1883—1887 i icke mindre än 61 fattigvårdsmål ändring uti kammarrättens beslut blifvit af högsta domstolen gjord, anser jag denna upplysning innebära tillräckligt skäl för afslag å motionen och utskottets förslag; och jag instämmer desto hellre i det härom redan framstälda yrkande, som jag icke kan finna det påståendet rigtigt, att ifrågavarande mål böra anses vara af enkel beskaffenhet. Lagutskottet har tvärt om i sitt betänkande n:o 45 anfört, att det icke sällan är förenadt med stor svårighet att kunna åstadkomma utredning vid bestämmande af rätt hemort för en person. Det förhållande, att icke ens Konungens befallningshafvande, der dylika mål först förekomma, är eller må anses som egentlig domstol, tycker jag utgöra en ytterligare anledning dertill, att fattigvårdsmålen böra få såsom hittills fullföljas till Kongl. Maj:t. Det kan icke vara rigtigt att säga, att, om så icke fått ske, det ej skulle hafva medfört någon olägenhet i omnämnda 61 mål. Det hade icke blott medfört olägenhet, utan skulle varit en uppenbar orättvisa, om icke det kunnat vinnas ändring i kammarrättens utslag uti dessa mål.

Härmed var öfverläggningen slutad. Herr talmannen gaf först proposition på bifall till utskottets förslag samt derefter på afslag; och som den senare propositionen besvarades med öfvervägande ja, hade således utskottets hemställan af kammaren afslagits.

§ 9.

Föredrogs och bifölls Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande n:o 10 (i samlingen n:o 31), i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan om utredning angående upphörande af svenska fartygs konsulatsafgifter.

§ 10.

Likaledes biföllos statsutskottets härefter hvart för sig föredragna utlåtanden:

n:o 61, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition, med förslag, att det aflöningsbelopp, som kan blifva tillgängligt genom två länsmansdistrikts i Vesternorrlands län sammanslagning till ett distrikt, må användas till aflönande af länsman i ett nybildadt distrikt inom samma län; och

n:o 62, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående anslag till den agrikulturkemiska försöksanstalten vid Ultuna m. m.

§ 11.

Till kammarens afgörande förelåg vidare statsutskottets utlåtande n:o 63, dels angående amortering å statsskulden, dels med anledning af väckta motioner om inskränkning af fullmägtiges i riksgäldskontoret befogenhet att utfärda statsobligationer utan till tiden stadgad återbetalningsskyldighet.

Punkten 1.

Bifölls.

Angående inskränkning i fullmägtiges i riksgäldskontoret befogenhet att utfärda uppsägbara statsobligationer.

Punkten 2.

I en inom Första Kammaren väckt motion hade af herr *H. Forssell* hemstälts, att vid utfärdande af nytt reglemente för riksgäldskontoret i den paragraf, som handlade om fullmägtiges uppdrag att för konvertering af äldre lån eller för möjligen förekommande jernvägskostnaders bestridande upptaga lån genom försäljning af obligationer, måtte införas den bestämmelse, att, utöfver de obligationer, som hörde till nu senast afslutade lån, nya sådana, utan stadgad återbetalningsskyldighet förskrifna statsobligationer icke finge utfärdas, innan frågan derom varit underställd Riksdagens pröfning.

Vidare hade herrar *N. Petersson* i Runtorp, *J. Anderson* i Tenhult, *A. Svensson* i Lösen och *I. Månsson,* uti motion n:o 78 inom

Andra Kammaren, framstält enahanda förslag som herr Forssell, endast med några oväsentliga redaktionsförändringar.

Angående inskränkning i fullmäktiges i riksgäldskontoret befogenhet att utfärda ouppsägbara statsobligationer. (Forts.)

Under förevarande punkt hemstälde nu utskottet:

»a) att Riksdagen må föreskrifva, att, om nya statsobligationer, i hvilka någon viss, ovilkorlig återbetalning medelst årlig amortering ej blifvit af staten utfäst, varda af fullmägtige i riksgäldskontoret utfärdade, fullmägtige skola snarast möjligt göra framställning om anvisande af de medel, hvilka böra årligen afsättas för skuldbeloppets amortering inom den tid, fullmägtige anse lämplig; skolande dessa medel ingå till en för samtliga statslånen gemensam amorteringsfond samt af fullmägtige användas till amortering å statsskulden medelst ökad utlottning eller obligationsinköp tid efter annan; och

b) att herrar H. Forssells och N. Peterssons m. fl. förevarande motioner i öfrigt ej må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.»

Emot denna utskottets hemställan hade reservationer anmälts

dels af herrar *Danielson, Jonson* i Fröstorp och vice talmannen *L. O. Larson,*

och dels af herr *Petersson* i Runtorp, som yrkat hufvudsakligt bifall till sin i ämnet väckta motion.

Efter föredragning till en början af *mom. a)* anförde:

Herr Petersson i Runtorp: Då jag motionerat i denna fråga, och nu icke är belåten med de åtgärder eller åtminstone fortsättningen af de åtgärder, som riksgäldsfullmägtige vidtagit beträffande vårt senast upptagna statslån, så vill jag be att få yttra några ord.

Utskottet har till en del sökt förekomma de olägenheter, som jag förmodar skulle inträffa genom ett fortsättande på den bana, på hvilken riksgäldsfullmägtige en gång inslagit. Men jag tycker, att utskottet icke gifvit akt på de framställningar, som riksgäldsfullmägtige gjort i denna fråga, ty fullmägtige hafva verkligen gått något längre, än utskottet synes vilja göra. Jag har derför tänkt, att denna fråga kunde lättast lösas på det sättet, att Riksdagen beslutar i öfverensstämmelse med det sätt, hvarpå riksgäldsfullmägtige ansett sig böra gå till väga i dylika fall.

Att nu ingå i någon vidlyftigare granskning af de skäl, hvarför man ansett sig böra fortgå på denna bana, anser jag icke nödigt, så framt icke någon af de följande talarne upptager frågan. Jag tror, saken hjelpt genom ett beslut, som nästan alldeles öfverensstämmer med hvad utskottet föreslagit, men dock icke alldeles, utan så som riksgäldsfullmägtige sjelfve önskat, att denna fråga skulle lösas. På sid. 13 i betänkandet förekommer nemligen ett uttalande af riksgäldsfullmägtige, deri de uttryckt den åsigten, att, om dylikt framdeles kommer i fråga, »sådana obligationer skola innehålla en viss sista tid, inom hvilken de skola vara betalda», hvarjemte staten skulle åtaga sig »att till en särskild liqvidations- och amortissementsfond årligen afsätta de belopp, hvilka för berörda amortering erfordras, att användas till amortering genom inköp af obligationer tid efter

Angående inskränkning i fullmägtiges i riksgäldskontoret befogenhet att utfärda ouppsägbara statsobligationer. (Forts.)

annan». Det är detta yttrande, som jag ville skulle införas i detta andra moment, som då skulle få följande lydelse: »att Riksdagen må föreskrifva, att, om från långifvarnes sida ouppsägbara obligationer hädanefter komme att utfärdas, sådana obligationer skola innehålla en viss sista tid, inom hvilken de skola vara betalda, samt bestämma att till en särskild liqvidations- och amortissementsfond årligen afsättas de belopp, hvilka för berörda amortering erfordras, att användas till amortering genom inköp af obligationer tid efter annan. Detta är egentligen hvad fullmägtige sjelfva vilja åtaga sig, och jag tror att det är af vigt, att sådana bestämmelser antagas, som fullmägtige sjelfva föreslagit. Jag tror äfven, att det är staten mest värdigt, att man, på samma gång man upptager ett lån, tänker på, när man skall betala det samma, och icke uppskjuter det till en oviss framtid.

Det är på grund af hvad jag nu i korthet anfört, som jag tager mig friheten anhålla om andra momentets förändring, på sätt jag nu föreslagit, och jag tror ej, att det bör möta synnerligt motstånd, då jag egentligen ej föreslagit annat, än hvad riksgäldsfullmägtige sjelfva önska.

Herr Herslow: Frågan om företrädet mellan de amortisabla statslånen och de s. k. perpetuella räntorna har under de senaste tiderna varit under temligen liflig diskussion.

Fördelarne hos den perpetuella räntan äro i sjelfva verket mycket betydliga. Det är först och främst den fördelen, som angifves af sjelfva namnet, den nemligen, att under det jag vid amortisabla statslån är förpligtigad att hvarje år gälda en viss föreskrifven del af kapitalet, så är jag deremot vid den andra låneformen berättigad att rätta mina betalningar efter den tillgång, som vid hvarje budget förefinnes. Jag kan sålunda öka eller minska liqviden eller under svårare tider helt och hållet utelemna den. Om också denna fördel ingalunda kan anses obetydlig, särskildt under tider af svår nationel nöd, t. ex. vid krig, då landet endast på de allra hårdaste vilkor kan upplåna hvad det behöfver för dagens kraf, men ändock är skyldigt att på sådana vilkor derutöfver skaffa sig hvad det behöfver för att gälda den föreskrifna delen af sin statsskuld, så anser jag dock icke denna fördel som den vigtigaste. Den vigtigaste fördelen ligger i dessa låns särskilda finansiella natur.

Om vi se på förteckningen öfver våra nu utgifna statsskulder, möta vi der en så brokig blandning af olika räntesatser, olika amorteringstider, olika amorteringsplaner, olika antal år att löpa för hvarje lån, att denna brokiga mångfald nästan erinrar om den, som man ofta klagat öfver i fråga om våra banksedlar. Men då denna blandning och oklarhet, som dessa sedlar förete, endast möta inom landet — ty de hafva ju ingen kurs utomlands — så har denna brokighet i afseende på statsskulden dubbel betänklighet, derför att den möter utom landet, der kontrollen öfver de olika svenska värdepapperen är svårare. Gent emot detta har den perpetuella räntan, om man använder henne som den hufvudsakliga lånetypen och till den konverterar så småningom en stor del af våra obligationslån, den fördelen,

att svenska statens skuldförbindelse möter i form af ett enda fixt papper, och att hvar särskild obligation har precis samma värde som alla de öfriga, lika väl som den ena riksbankstian har precis samma värde som andra utelöpande riksbankstior. Dertill kommer slutligen, att de perpetuella räntorna medföra ökad trygghet. Först och främst är, som sagdt, med den orediga mångfald af olika papper, som de amortisabla statslånen medföra, naturligtvis ytterst svårt för en långifvare att skaffa sig full klarhet i fråga om de olika papperens värde, och för det andra är det för honom mycket svårt att passa på årliga eller halfårliga utlottningar. Han riskerar derför, (om han icke medföljer med någon börstidning, eller händelsevis håller sig med de svenska post- och inrikestidningarna) att, när han infinner sig för att lyfta räntan å sitt papper, man svarar honom, att det ej betalas någon ränta, emedan obligationen utlottades då och då. Denna otrygghet, denna svårighet att bedöma och svårighet att följa med dessa slags statspapper hindrar naturligtvis icke de större kapitalisterna, bankirerna eller bankinstituten att lägga sig till dermed. Men det hindrar den lille kapitalisten att nedlägga sina besparingar i dylika papper, och följden blir den, att den amortisabla obligationen stannar på de stora händerna och icke når ned ända till de små kapitalbildarne. Den får derför icke på långt när den breda basis, som de perpetuella räntorna få, just derför att det är en oändligt större publik, som finner sistnämnda papper för sig begärliga.

Angående inskränkning i fullmägtiges i riksgäldskontoret befogenhet att utfärda ouppsägbara statsobligationer. (Forts.)

Till på köpet kommer vid de amortisabla statslånen otryggheten rörande lånetidens längd. Om, när man samlat litet mynt, man vill placera sina besparingar i ett fast räntebärande papper och köper en sådan obligation som fast kapitalplacering, så vet man icke, om den ej en eller annan månad efter blir utlottad, hvarigenom den fasta placeringen genast omsatts till lös. Och är det så, att jag inköpt obligationen öfver pari, såsom det ofta sker vid gamla lån, så är det icke blott ett obehag, utan äfven en förlust.

De stora förmånerna, likformighet, stadga, öfverskådlighet, lätthet att bedöma och lätthet att handtera, allt detta betingar obestridligen ett högre pris; och detta högre pris, som staten erhåller för sina skuldsedlar, jemte fördelen af att få dem placerade icke på några få stora, utan på en oändlig mängd små händer, anser jag för min del, som fördelar af den stora art, att mycket vigtiga betänkligheter måste uppresa sig mot de perpetuella räntorna, om man skall förkasta dem.

Endast en invändning är i sjelfva verket gjord, och den är på sätt och vis af ideel natur. Vi finna den i motionären herr Forsells framställning. Han säger, att den är en finansiel *principfråga,* och att man gent emot en sådan icke bör taga hänsyn till penningfördelar. För min del måste jag bekänna, att jag anser ett lån vara en affär, att en affär gäller penningar, och att man derför vid en affär bör fästa sig vid penningfördelar. Jag kan icke höja mig till den ståndpunkt, från hvilken man betraktar penningfördelar som bagateller, då fråga är om affärer. Principer äro högtstående väsen, och jag möter dem gerna, till och med i affärer. Men samtidigt med att jag bugar mig för dessa förnäma herrar, så ber jag att få se på dem

Angående inskränkning i fullmägtiges i riksgäldskontoret befogenhet att utfärda uppsägbara statsobligationer. (Forts.)

litet närmare, för att se om det hos dem fins något annat värdefullt än de förnäma laterna. Och gör jag det här, så finner jag denna principfråga icke mycket värd som princip. Vore principfrågan den, att man i det ena fallet skulle besluta att betala sin skuld och i det andra fallet besluta att icke betala sin skuld, ja då vore det en så stor princip, att jag ögonblickligen skulle offra stora penningfördelar för dess skull. Men så är icke förhållandet; principfrågan är här endast den, huru vida jag å ena sidan skall förbinda mig att betala en bestämd summa hvarje år, eller ock å andra sidan visserligen skall och vill betala, men icke ikläder mig någon förpligtelse i fråga om *när* och *huru mycket* jag hvarje år skall betala, och då finner jag principfrågan spela en mycket obetydlig rol. Ty huru mycket betyder i sjelfva verket denna skilnad? Att jag förbinder mig till att liqvidera en del af kapitalet hvarje år, innebär det verkligen säkerhet för att jag i samma proportion minskar min skuld? Och å andra sidan, om jag icke utfäster mig till att inom viss tid betala ett visst belopp, betyder väl det, att jag icke kommer att minska eller betala det samma? Hvad svarar oss erfarenheten på detta? De solidaste och säkraste staterna i verlden använda de perpetuella räntorna, just de stater, hvilka aldrig svikit sin skuldförbindelse. Af de många stater, som gjort bankrutt, har det deremot, så vidt jag vet, icke varit någon, som haft sina skuldförbindelser utfärdade med påtecknad förpligtelse att gälda en viss portion af skulden hvarje år.

Och för att taga exempel ur de privata affärsförhållandena, så vet litet hvar, att, om en affärsman tager ett lån utan att sätta ut någon bestämd förfallodag, detta icke bevisar, att han ej kommer att betala lånet. Å andra sidan: om en person kommer och säger till oss: »Nu har jag mina affärer alldeles rangerade; jag utbyter mina skulder mot ett sparbankslån, hvaraf jag kommer att afbetala $^1/_{10}$ hvarje år, så att nu kan ni gerna skrifva på som borgensman, ty jag är skuldfri om 10 år». Ja, det är ju godt och väl, att så står på papperet, men jag undrar om vi blott derför hålla det så säkert, att att mannen dermed också *blir* skuldfri? Det kan ju hända, att han lånar både för amorteringen och räntan och kanske ännu litet mer. Jag ser alls icke någon trygghet för att man skall blifva skuldfri, blott derför att man tagit amorteringslån. Värdet af en skrifven förbindelse blir ingen, när ej der bakom finnes förmåga och fast redlig vilja att betala skulden, och den kan finnas lika väl efter den ena låneformen som den andra.

Men är då formen af amortisabla statslån särskildt nödvändig för att tvinga det *svenska* folket att betala sin skuld? Hvad säger erfarenheten *härom?* Ha vi lefvat upp hvad vi lånat? Ha vi lånat för annat än att placera det upplånta kapitalet i värdefull fast statsegendom? Hafva vi icke ej blott afbetalat hvad vi varit skyldiga att afbetala, utan äfven ganska ofta, när det funnits tillgång, genom bevillning bestridt sådana statsutlägg, som i regeln betäckas genom lån? Så hafva vi ju ofta af skattemedel lemnat anslag till jernvägsanläggningar och sjösänkningar, hvilka utgifter eljest vanligen bestridas genom lån, och der staten för sina utlägg får reverser af enskilde. Jag tror äfven, att det kommer att så gå i framtiden. Man

Angående inskränkning i fullmägtiges i riksgäldskontoret befogenhet att utfärda ouppsägbara statsobligationer. (Forts.)

kan hafva åtskilligt att invända mot den utveckling af de politiska förhållandena och den partibildning, som skett sedan representationsreformen genomfördes, men jag må öppet gifva denna representation och dess politiska resultat det erkännande, att jag anser det finnas större garantier *efter* än *före* representationsreformen för att Riksdagen skall varsamt handskas med statens medel och väl skall iakttaga svenska statens betalningsskyldighet gent emot utlandet.

För att möta den nyss nämnda betänkligheten hafva emellertid utskottet och riksgäldsfullmägtige varit enige om att framställa ett förslag, som äfven jag vill biträda. De hafva nemligen beslutat att, fastän icke någon bestämd betalningstid är utsatt eller någon viss del af kapitalet förfallet hvarje år, behandla dessa lån som om de vore amortisabla och för hvarje år *afsätta* en viss summa till lånets amortering. Jag finner detta klokt och tror, att vi ej på bättre sätt kunna bemöta de principiella invändningar som gjorts.

Deremot kan jag icke vara med om det förslag, som utskottet derutöfver framstält, och om bifall hvartill den siste ärade talaren framstält yrkande, nemligen att vi i sjelfva obligationerna skola taga upp den bestämmelsen, att lånet skall vara slutbetaldt inom en viss tid. Först och främst finner jag detta utskottets förslag, att obligationerna skulle innehålla en viss sista tid, inom hvilken obligationerna skola vara inlösta, stridande mot den, enligt min uppfattning, fullt befogade tanken, som både af fullmägtige och af utskottet antagits och som på sjette sidan framställes, nemligen att staten skulle kunna använda det genom den årliga afsättningen uppkomna öfverskottet till att inköpa kanske icke dessa obligationer, utan andra, som det vore ännu fördelaktigare för staten att indraga. Jag kan t. ex. tänka mig, att det vore fördelaktigare för staten att under tryckta tider, då räntan står högt och värdet på statspapper är lågt, begagna amorteringssumman till ökad inlösning af sådana obligationer, som löpa med högre ränta.

Det är ju mycket bättre att använda hvad som kan användas till amortering till sådan amortering, och detta är en rätt, som jag vill hafva förvarad åt fullmägtige. Derför tror jag det vara oklokt att för de nya, icke amortisabla obligationerna utsätta en bestämd tid. Jag vill tillägga, att jag icke tror det denna bestämmelse kommer att i ringaste mån inverka på värdet af obligationerna. Om den amortisabla obligationen stundom har högre kurs än den, hvarå blott ränte- men ej kapitalafbetalning är förskrifven, så beror detta icke deraf, att man vet, att de inom 60 eller 70 år skola vara slutbetalda, utan deraf att det finnes en liten vinstchance. Jag har den chancen, att, om jag till pris under pari köper en sådan obligation, jag kan få den utlottad under första året redan, alltså t. ex. att, om jag köper den för 93, jag kan få igen 100. Denna obligation kan således i början betinga en något högre kurs. Men om deremot lotterichancen borttoges och jag blott utfäste mig att efter 79 år hafva hela lånet slutbetaldt, så har jag blott tagit på mig en förpligtelse, men får icke af långifvaren någon högre betalning. Jag har derför gjort en present, för hvilken jag ej blir godtgjord, och sådana gör man icke gerna i affärer. Dessutom, om vi nu besluta, att viss del af dessa

Angående inskränkning i fullmägtiges i riksgäldskontoret befogenhet att utfärda uppsägbara statsobligationer. (Forts.)

79,000 och sedan 85,000 kronor årligen afsättes och anvisas till amortiseringsfond, så hafva vi ju redan dermed realiter vunnit hvad vi afse: statsskulden blir inom 79 år minskad med lånets belopp, fastän det icke står skrifvet på papperet. Vi ha blott hållit öppen för oss möjligheten att under tiden finna lämpligare användning för pengarne till annan amortering af statsskulden, än på dessa obligationer. Vi fördyra och försvåra dessutom för staten inköpet af dessa obligationer, ty om obligationerna skola betalas inom 79 år, så får man naturligtvis på sista tiden betala dem pari eller nära pari. Men står det icke något alls, så blifva de icke så drifna i höjden, och inköpen icke försvårade för staten.

Den perpetuella räntan har, när den användes såsom statens normala låneform, den fördelen, att den löper såsom en jemn flod, der den ena böljan går i den andra, utan att från den kunna skiljas. Hvar gång staten behöfver upptaga ett nytt lån till jernvägarne, så, i stället för att använda en ny lånetyp, som icke har samma värde som en föregående utan alltid noteras något lägre, upptages detta nya lån i den gamla formen med samma lätthet, som det vatten som slås i floden förenar sig med det vatten som redan finnes der.

Med den perpetuella räntan vinnes slutligen ännu en lättnad; Om vi nu emittera ett *nytt* obligationslån, måste vi göra ett särskildt aftal med ett bankkonsortium, som skall sprida lånet och bestrida kostnaderna derför och derför betingar sig provision. Det är vanligen ingalunda obetydliga kostnader, som få gäldas till ett sådant konsortium. Hafva vi deremot vår statsskuld i ett sådant papper, hvarom här är fråga, kunna riksgäldsfullmägtige lika beqvämt upptaga ett nytt lån, som riksbanken lemnar ut sina sedlar. Behofvet af och kostnaden för mellanhänder är högst betydligt reduceradt.

Herr talman! Då jag anser fullmägtige hafva gjort klokt uti att föra oss in på denna lånetyp, om ock icke uteslutande utan bredvid den äldre låneformen; då jag anser att fullmägtige gjort ytterligare klokt i att genom att årligen lemna en anvisning å amortiseringsbeloppet, fastän ingen amortering är föreskrifven, möta och borttaga udden af allt, som kan ur principiel synpunkt mot åtgärden anmärkas, men då jag deremot tror att ett sådant tillägg, som af utskottet i förbigående påtänkts och af herr Danielson nyss är föreslaget, skulle taga bort en stor del af de fördelar, som dylika lån medföra, anhåller jag om rent bifall till utskottets förslag.

Herr *E. W. Carlson* instämde häruti.

Herr Carl Ifvarsson: Då jag begärde ordet, hade jag tänkt att upptaga till bemötande hvad den förste talaren anförde och derpå yrka bifall till utskottets förslag. Sedan dess har dock en annan talare yttrat sig och utvecklat skälen för ett bifall af detta förslag så fullständigt, att jag må hända kunde afstå från ordet. Men motionärens förslag torde dock möjligen behöfva något vidare bemötas, till följd hvaraf jag likväl finner mig föranlåten säga några ord.

Jag förvånar mig öfver, att motionären icke i statsutskottet blifvit öfvertygad om olämpligheten af sitt förslag. Frågan behandlades

Angående inskränkning i fullmägtiges i riksgäldskontoret befogenhet att utfärda uppsägbara statsobligationer. (Forts.)

temligen allvarligt, och jag får säga, att på afdelningen, der jag var med om dess behandling, behandlades den mycket grundligt, och uti utskottet in pleno anfördes också de flesta af de skäl, som kunna anföras å ena eller andra sidan. Men då han icke funnit dessa skäl tillräckliga, förvånar det mig icke heller, om han icke funnit sig tillfredsställd af det anförande han nu fått afhöra. Jag förmodar likväl, att han snart skall inse nödvändigheten af att lemna riksgäldsfullmägtige fria händer vid upptagande af lån. Jag föreställer mig, att om man bestämmer den ena eller andra låneformen och säger, att fullmägtige skola rätta sig derefter, så begår man ett fel. Ty det kan lätt hända, att, om fullmägtige bindas af en sådan form, lånen blifva dyrare, än om de hafva fria händer att använda den ena eller andra utvägen. Jag tror derför det var ytterst nödigt att icke binda händerna på fullmägtige. Tycker man, att de missbruka sin ställning, så tillkommer det Riksdagen att pröfva detta och, om de ej gjort sin skyldighet, välja andra fullmägtige i stället. Detta har ej skett nu; décharge är redan lemnad och omval har skett, såsom jag tror, enhälligt; anledning har således ej förekommit till antagande, att fullmägtige förnekat sin ställning. Från denna synpunkt finnes sålunda icke anledning till någon inskränkning. Jag vill säga, att jag anser den låneform, som förlidet år användes, om den ej är för dyr, vara den fördelaktigaste för oss sjelfva. Ty jag tror icke något kunna vara förmånligare för en låntagare än att få betala när han vill, och att veta, att långifvaren ej kan fordra betalning förr, än låntagaren det önskar. Hvarje enskild person föredrager helst ett sådant lån. Men att sådana lån icke förut blifvit upptagna, härleder sig af, att man förut funnit det lättast att låna på amortering. Det var ej så godt om pengar förr som nu. För 20 år sedan tror jag ej det var möjligt att upptaga ett sådant lån, af brist på dertill villige långifvare. Jag vill väl ej påstå, att det sista lånet var så fördelaktigt, ty kapitalrabatten var mycket stor; men det var ej heller oförmånligare än äldre lån. Och fullmägtige lära nog hafva tänkt sig, att, när man en gång kommit in på denna väg och fått lånetypen till stånd, lånen skola blifva billigare. Helst hade man önskat, att så mycket som möjligt af dessa obligationer stannat inom landet. Dertill äro de mera egnade än amortisabla obligationer. Man kan vinna mycket med att placera en del af statsskulden inom landet. Sådana fördelar tror jag, att man ej bör försaka genom att på förhand åstadkomma ett förbud. Hvad motionären vill är, att det skulle vara bestämdt, att skulden skulle vara betald inom viss tid. Men deraf följer, att till hvad pris än lånet upptages, får staten till sist inlösa det till pari. Således kan man dermed intet vinna utan har all utsigt att förlora till följd af en sådan bestämmelse. Nu har jag hört, att man vill gå än längre, för att staten må tvingas betala sin skuld. Man har svårt att tänka sig, att detta är ifrågasatt på fullt allvar. Det vore meningen, att Riksdagen skulle besluta, att i reglementet för fullmägtige i riksgäldskontoret skulle införas en bestämmelse derom att, i fall lån af samma art som 1888 års lån upptoges hädanefter, skulle i lånekontrakten ovilkorligen intagas skyldighet för staten att inom viss tid återbetala lånet. Man skulle

Angående inskränkning i fullmägtiges i riksgäldskontoret befogenhet att utfärda ouppsägbara statsobligationer. (Forts.)

sålunda derigenom få en trygghet för, att svenska staten skulle fullgöra sina förbindelser. Jag har aldrig förut hört någon anse, att vi svenskar skulle vara sådana stackare, att vi skulle vilja att de utländske kapitalisterna, hos hvilka vi låna penningar, skulle styra våra finanser eller behöfva tvinga oss att betala våra skulder; annars skulle vi icke göra det. Detta vore just att kasta sig i händerna på de utländska bankirerna och säga, att de få hålla styr på oss, ty annars ruinera vi både oss och dem. Detta förslag är det, som under hela min riksdagstid tilltalat mig minst af alla. Jag kan nog tänka mig, att de, som icke hysa fullt förtroende vare sig för Riksdagen eller riksgäldsfullmägtige, skulle vilja lemna Kongl. Maj:t större magt beträffande riksgäldskontorets förvaltning, än Kongl. Maj:t nu har, ty något dylikt har många gånger förut föreslagits både direkt och indirekt. Jag skulle också mycket misstaga mig, om icke den ene motionärens förslag går i denna rigtning, ehuru det icke öppet säges. Men deremot möter den omständigheten, att då Kongl. Maj:t framlagt förslag om beviljande af stora anslag eller upptagande af lån, hafva dessa förslag i allmänhet varit af den beskaffenhet, att Riksdagen nödgats pruta derpå, och sålunda kan man icke i detta afseende hysa större förtroende för Kongl. Maj:t än för riksgäldsfullmägtige. Skulle jag emellertid nödgas att välja mellan att ställa Riksdagen och fullmägtige under förmynderskap antingen af utländska kapitalister eller Kongl. Maj:t, skulle jag för min del föredraga Kongl. Maj:t, men jag tror icke det är skäl i att antaga någotdera alternativet och anser icke, att hvarken de nuvarande eller föregående fullmägtige gjort sig förtjente af, att man skulle inskränka deras befogenhet, till skada för staten, endast derför att man tycker, att det senaste lånet varit något för dyrt. Skall man låna, böra många omständigheter tagas i öfvervägande: till hvad pris man får lånet, huru stor rabatt skall lemnas, och dylikt. Det, som är förmånligast för staten, bör naturligtvis antagas; och ingen kan bättre ordna denna sak än de, som i öfrigt hafva statens finanser om hand. Att Riksdagen skulle direkt inlåta sig på några låneöfverenskommelser med de utländske bankirerna, kan jag knappt antaga; en sådan rådpläg-ning vore olämplig, och bankirernas anspråk skulle nog också blifva större än nu. Under inga omständigheter har jag således kunnat finna, att man bör inskränka fullmägtiges befogenhet, och derför har jag så väl inom afdelningen som i statsutskottet in pleno hållit på det nu framlagda förslaget. Jag beklagar, om man gjorde några inskränkningar till skada för staten sjelf, ty något annat kan det icke blifva.

Jag hemställer således om rent bifall till utskottets förslag.

Herr Stjernspetz: Ehuru jag icke har något yrkande att framställa och instämmer i det slut, hvartill utskottet kommit, ber jag att få uttala min mening om dessa perpetuella räntor och på samma gång uttrycka en önskan beträffande den ena eller andra sortens obligationers utsläppande i framtiden.

Det har redan framhållits, att det för dem, som lemna till staten dylika lån, är af stor fördel att få obligationer löpande med perpetuella räntor, hvarigenom obligationerna kunna ligga i kassakistan och

man ej behöfver tätt och ofta se efter, huru vida de äro utlottade eller icke. De äro också alltid prima papper; och om man på dem skulle behöfva låna penningar, kan man få det i hvilken penninginrättning som helst, till lägsta gällande ränta. De äro således mycket beqväma och begärliga, såsom herr Herslow så lifligt framhöll, äfven för den mindre kapitalisten. Då det derjemte ständigt varit ett önskningsmål att få ett inhemskt fondsystem till stånd här i landet, vill jag derför förorda, att denna låneform måtte användas vid upptagandet af lån inom landet. Men ingalunda kan jag anse skäligt att vid utfärdandet af dessa papper tänka på de tyske arbetarnes eller tyske och engelske småkapitalisternas beqvämlighet, så att Sverige skulle förse dem med lämpliga papper. De taga för öfrigt ej gerna emot andra än sitt eget lands obligationer.

Angående inskränkning i fullmägtiges i riksgäldskontoret befogenhet att utfärda uppsägbara statsobligationer. (Forts.)

Från statens synpunkt kan det naturligtvis också synas vara en fördel att icke behöfva inlösa lånet förr, än staten finner sådant för sig lämpligt. Teoretiskt sedt, är detta naturligtvis mycket beqvämt; men äfven denna teori kan blifva något farlig, och derför måste den följas med försigtighet. Visserligen är Riksdagen nu för tiden mycket sparsam och håller derigenom statens kredit uppe, men det är icke säkert, att så alltid kan blifva förhållandet i framtiden. Jag tror det är ganska nyttigt för *hvarje* låntagare att veta, att han är skyldig att utom räntan äfven betala eller amortera sin skuld. Se vi till, huru den perpetuella räntan uppkommit i utlandet, finna vi, att den endast användts vid upptagande af inhemska lån, merendels vid sådana tillfällen, då detta land alls icke kunnat tänka på att amortera sin skuld. Lånar man för improduktiva ändamål eller för att kunna föra en äfventyrlig krigspolitik, då är det beqvämt att kunna säga: »vi behöfva icke tänka på att betala kapitalet; vi kunna ju upptaga ett perpetuelt lån». Man *kan* på detta sätt sålunda lättare inleda staten på en äfventyrlig finansiel väg.

Jag vill alltså äfven uttala den önskan, att man vid upptagande af lån från utlandet måtte tillförbinda svenska staten att ovilkorligen på viss tid amortera lånet. Någon särskildt pekunier fördel för sjelfva statsverket tror jag icke uppnås genom de perpetuella lånen, må hända snarare tvärt om, ty de blifva omöjliga att konvertera vid räntans fallande.

Jag har icke något yrkande att göra.

Herr Danielson: Såsom herrarne se af betänkandet, har jag reserverat mig mot utskottets utlåtande, enär jag hyst vissa betänkligheter mot i synnerhet den af utskottet begagnade motiveringen.

Man finner nemligen, att utskottet i sin motivering gått vida längre än riksgäldsfullmägtige ens tänkt sig, samt att utskottet vill för all framtid gifva fullmägtige på hand, att den lånetyp, som nu införts, är den yppersta som finnes. Deremot har jag velat inlägga en gensaga, ty det förefaller mig som om staten vid användande af denna lånetyp förfore på samma sätt som en enskild person, hvilken sedan han lånat så mycket han kunnat på afbetalning, slutligen icke får mera att fortfara på detta sätt, utan vill skaffa sig ett stående lån, som han naturligtvis aldrig hvarken kan eller vill betala.

Angående inskränkning i fullmägtiges i riksgäldskontoret befogenhet att utfärda ouppsägbara statsobligationer. (Forts.)

Så synes det mig vara med staten i detta fall. Man säger, att vi hittills endast lånat för produktiva ändamål, för jernvägsanläggningar m. m. Nu har man tröttnat derpå, nu vill man hafva stående lån, hvilkas räntor skulle blifva en skatt på landet i all framtid. Jag tror dock icke på de vackra tal vi här fått höra. Man säger, att vi skola betala, när statens tillgångar medgifva det. Jag tror icke heller derpå, ty min erfarenhet är den, att man icke betalat ett enda öre, förr än man blifvit tvungen dertill. Så blir nog äfven hädanefter. Man kommer säkerligen icke att göra någon kapitalafbetalning, utan betalar endast nätt och jemnt räntan. Och detta är för mig tillräckligt skäl för mina betänkligheter mot denna låneform.

Man har vidare sagt, att de små kapitalisterna inom landet skulle kunna komma åt dessa papper. Detta synes mig alldeles omöjligt, ty riksgäldskontorets sträfvan är ju att få dessa papper att löpa med så låg ränta som möjligt. Just derför komma icke de små kapitalisterna att köpa dessa papper. De vilja hafva något högre ränta på sina penningar, och således komma dessa papper alltid att gå till utlandet, så länge räntan der är lägre än hos oss. Denna åsigt är sålunda icke rigtig.

Vidare säger man, att vi hädanefter icke komma att låna så mycket som hittills. Detta är också origtigt, ty utskottet säger sjelf, att vi behöfva allt framgent låna. Man kan deraf finna, att dessa stadigvarande lån komma att blifva allt flera, och slutligen kunna vi på detta sätt få en statsskuld af sex eller sjuhundra millioner kronor, hvartill vi då i ränta finge en stadigvarande statsutgift på ett 20-tal millioner årligen. Derhän komma vi till sist på detta sätt.

Vi hafva icke allenast lånt för att bygga jernvägar, utan nu skulle vi äfven förvandla våra lån till fasta, som våra efterkommande icke skola kunna komma ifrån. Ett steg i den rigtningen förefaller mig så betänkligt, att jag ej kan vara med derom. Herr Herslow har sjelf erkänt, att det kommer att blifva en jemnt flytande flod. Ja, det blir en jemnt flytande flod, om det får fortgå på detta sätt, man kommer att låna mer och mer och lägger det ena hundratalet millioner till det andra, och så växa räntorna oupphörligt. Jag tror, att man vid statens affärer så väl som vid enskildes har skyldighet att betala hvad man lånar. Man vill nu, att vi skola efterapa utländska stater, som antagit denna lånetyp. Men man tyckes icke besinna, att det är helt andra länder än vårt, som i många hänseenden icke är jemförligt med utlandet. Jag befarar, att vårt land för hvarje dag blir fattigare och fattigare. Jag ser, huru den rika källa, vi ärft efter våra fäder, nemligen skogarne, mer och mer utsinar; och hvad det skall blifva af jordbruket i framtiden, det kan jag icke säga, ty vi strida med en karg natur. Går man nu ifrån den principen att ålägga kommande Riksdagar betalningsskyldighet, så fruktar jag, att inga afbetalningar skola ske, ty Riksdagen skall nog hvarje gång finna, att *det* året icke är det lämpliga att göra en afbetalning. Ej heller tror jag, att saken skall hjelpas derigenom, att man söker skaffa i hop en liten fond till inköp af obligationer. Hvad vore det väl för idé att gifva 17 procent kapitalrabatt och än högre, när man sedan skall köpa igen dem och betala dem till pari? Äro de ut-

Angående inskränkning i fullmägtiges i riksgäldskontoret befogenhet att utfärda ouppsägbara statsobligationer. (Forts.)

släppta, så är det gifvet, att de få stå qvar, tills de kunna köpas igen till pari. Huru jag än ser saken, så är jag öfvertygad om, att man här råkar in på ett område, som är mycket vanskligt, och jag kan derför icke vara med om det framstälda förslaget.

Jag har velat hafva dessa uttalanden förvarade i kammarens protokoll till den kraft och verkan de hafva kunna. Jag får säga, att jag för min del icke är belåten med utskottets förslag, men man får ju ofta foga sig i förhållanden, som man ej önskar. Jag tycker emellertid, att Riksdagen icke bör rusa i väg så fort, utan taga sig rådrum och åtminstone icke gå längre än fullmägtige ansett, att man bör gå. Derför skall jag be att få instämma med det yrkande, som gjorts af herr Nils Petersson i Runtorp, och hvilket åtminstone i någon mån går åt det hållet, så att man kan få viss tid utsatt, inom hvilken lånet skall vara betaldt. Detta är i korthet de skäl, som gjort, att jag för min del icke kan vara med om utskottets förslag och allra minst om dess motivering, ty med endast denna motivering utan några vidare yttranden i klämmen vet jag icke, hvart det skulle bära hän.

Jag ber att få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till herr Nils Peterssons yrkande.

I detta yttrande instämde herrar *Carlsson* i Nysäter, *Johnsson* i Thorsberg, *Bladh*, *Erickson* i Bjersby, *Petersson* i Eksebo, *Sjöberg*, *Nilsson* i Käggla, *Jönsson* i Mårarp, *Redelius*, *Mallmin*, *Eliasson* och *Anderson* i Skeenda.

Herr Persson i Mörarp yttrade: Det synes mig som om det klander den siste talaren rigtade mot utskottets motivering derom, att man borde för framtiden uteslutande använda denna lånetyp, de perpetuella räntorna, vore alldeles obefogadt, då det ej blifvit påvisadt, hvar utskottet gjort detta uttalande. Det förekommer enligt min uppfattning ej i utskottets betänkande. Tvärtom tror jag, att det i detta afseende i utskottets betänkande ligger det uttalande, att man tänkt sig, att för de upplåningar, som upptagas inom landet, ifrågavarande lånetyp skulle vara användbar, men ingalunda för att kunna tid efter annan konvertera de äldre lånen. Vi hafva icke så stark kapitalbildning i vårt land, att vi kunna placera hela vår skuld i uteslutande svenska händer. Att hysa en sådan mening tror jag vara en allt för sangvinisk förhoppning. Så långt vi redan äro inne på skuldsättningens väg, skulle det i hög grad försvåra ställningen för våra näringar, om de inom landet befintliga kapitalen användes på det sättet. Men jag tror derjemte, att, om Riksdagen för framtiden iakttager sparsamhet med statens medel, så skall för de belopp, som komma att erfordras för fortsättande af Norrlands stambanor, det enda, för hvilket man enligt min åsigt behöfver skuldsätta staten, den inhemska lånemarknaden kunna användas, och det vågar jag påstå, att dessa ifrågavarande obligationer då företrädesvis kunna komma att finna köpare inom landet. Den siste ärade talaren yttrade, att det ej vore tänkbart, att dessa obligationer skulle finna köpare inom landet, derför att räntan på dem är så låg. Men man får väl

Angående inskränkning i fullmägtiges i riksgäldskontoret befogenhet att utfärda ouppsägbara statsobligationer. (Forts.)

icke taga hänsyn uteslutande till räntan, utan man bör väl äfven taga i beräkning den kapitalrabatt, som ifrågakommer, och gör man det, så finner man, att den nominella räntan på dessa obligationer är något öfver 3 $^1/_2$ procent, hvadan den närmar sig det belopp, som åtskilliga sparbanker nu betala. Jag tror för min del, att, om man slår in på den vägen, att man utfärdar obligationer till mindre belopp, dessa skola finna afnämare i vårt land bland de mindre kapitalisterna, då nemligen dessa icke äro utsatta för risken att ej kunna få reda på, om deras obligationer äro utlottade eller icke. Det är visserligen sant, att staten äfven kan uppsäga dessa obligationer till betalning, men en sådan åtgärd kommer naturligtvis att väcka mera uppseende i landet än de vanliga obligationsutlottningarne en eller två gånger om året.

Någon grundad anledning till den farhågan, att statens skuldsättning skulle blifva större till följd af den nya lånetypen kan jag verkligen icke finna, ty vare sig man använder den ena eller andra lånetypen, är väl Riksdagen så sammansatt, att, om den vill öka statens skuld, så gör den det, hvilken låneform man än använder. Man har äfven sagt, att när man upptager lån, man bör vänja folket vid att betala lånet. Ja, jag misströstar i det hänseendet icke om, att Riksdagen äfven framdeles skall blifva så sammansatt, att den vill betala statens skulder. Men jag frågar: hvartill gagnar det att hafva i obligationerna infördt en bestämmelse om en sista tid, då de skola vara inbetalda? Hvilket gagn kan väl en sådan bestämmelse åstadkomma? Kan den under alla omständigheter vara betryggande för att den en gång fastställda amorteringsplanen blir fullgjord? Visar erfarenheten det? Nej, visst icke. Vi hafva för hvarje lån staten upptagit fastställt särskilda amorteringsplaner, men ingen af dessa planer har blifvit fullföljd för de lån, som hittills blifvit konverterade. Man finner nemligen, att staten tid efter annan, allt efter som räntan på kapitalet sjunkit, konverterat dessa lån, derför att man kunnat få dem för billigare ränta. Det lån, som i år skall konverteras, löper med 4 procents ränta. Vi hafva vidare 1875 års lån, hvilket löper med 4 $^1/_2$ procents ränta och snart är konvertabelt. Man konverterar dessa lån för att få billigare ränta på dem. Jag håller i min hand en utlottningsplan, som visar, att, om man årligen afsätter 4 procent till ränta och amortering på det belopp staten, genom 1888 års lån erhållit, eller 83 procent af 30 millioner riksmark, så skall lånet vara inbetaldt inom 79 år, till såväl kapital som ränta. Det är 4 procents ränta, hvarmed det lånet löper, som riksgäldsfullmägtige ämna konvertera genom 1888 års lån, och nu visa fullmägtige, att genom att afsätta 4 procent på det nominella beloppet af detta 1888 års lån, det samma skall vara betaldt på en tidrymd af 79 år, och då kan man ju egentligen icke klandra konverteringsåtgärden.

Det framgår äfven af de upprättade amorteringsplanerna, att det blott är en obetydlig del af kapitalet, som amorteras under de första åren. Med en annuitet af 3 $^1/_2$ procent och en ränta af 3 procent amorteras under loppet af 15 år icke mer än omkring 9 procent af kapitalet, och med en annuitet af 4 $^1/_2$ procent och en ränta af 3 $^1/_2$

procent amorteras under samma tid mellan 9 och 10 procent; på 20 år utgör den amorterade delen i förra fallet 13, i det senare 14 procent (i runda tal) af kapitalet. Jag anförde nyss, att man icke fullföljt den en gång fastställda amorteringsplanen, och det har man gjort just derför, att räntesatsen under tiden nedgått. Men det är ock visadt, att vi under den tiden betalt öfver 42 millioner på statsskulden, ehuru den det oaktadt ökats till följd af företrädesvis jernvägsanläggningar för statens räkning.

Angående inskränkning i fullmägtiges i riksgäldskontoret befogenhet att utfärda ouppsägbara statsobligationer. (Forts.)

För min del har jag icke kunnat klandra fullmägtige i riksgäldskontoret för de åtgärder, som de vidtagit, och Riksdagen har ju också godkänt dessa, i det den beviljat fullmägtige décharge för de åtgärder, som de med afseende på 1888 års lån vidtagit. Jag anser äfven, att det vore oklokt af Riksdagen, om man på det sättet ville försöka att genom reglementerande binda fullmägtiges händer. Må de ega frihet att använda hvilken låneform som de anse för statens väl vara bäst. Riksdagen eger ju korrektiv, om fullmägtige missbruka sin magt, och detta korrektiv består deri, att Riksdagen under sådana förhållanden underlåter att omvälja dem.

Jag anhåller om bifall till utskottets förslag.

Häruti instämde herrar *Bruse, Lasse Jönsson* och *Johansson* i Esset.

Herr Nyström: För min del är jag glad, att denna svåra och vigtiga fråga blifvit så väsentligt begränsad som förhållandet nu är, i det att diskussionen egentligen blott rört sig om en detalj, om valet mellan utskottets förslag och de särskilda yrkandenas innehåll i afseende å redaktionen af obligationernas text och i afseende å afsättningen af den nödiga amorteringsfonden. Detta besparar oss nödvändigheten att ingå i alla de vidlyftiga och svåra frågorna beträffande det sista lånets afslutande, om kapitalrabatten och allt hvad dermed står i sammanhang m. m., hvarmed vi under revisionen hade tillfälle att sysselsätta oss, och hvilka frågor tillsammans utgöra en så vidlyftig angelägenhet, att diskussionen derom skulle kunna upptaga hela dagens plenum. Nu är det icke nödvändigt, att vi fördjupa oss i alla dessa frågor då något yrkande i afseende på dem icke förekommit. I det afseendet har blott framstälts den anmärkningen om kapitalrabatten, att denna skulle medföra så stor förlust, om det skulle befinnas lämpligt att till kurs som närmade sig pari återköpa obligationer som utfärdats med 17 procents kapitalrabatt. Detta var en anmärkning i förbigående. Men skulle så ske, är detta ett tecken, att det upplagda lånet med denna kapitalrabatt just uppfylt sitt ändamål, att den lilla förtrupp, som blifvit framskickad för att förbereda kommande konverteringar, gjort hvad den skulle göra och ledt oss till så låg räntesats, att detta för de kommande konverteringarne är af större betydelse än den lilla uppoffring, som ligger deri, att vi nödgas betala kapitalrabatten till större eller mindre del, då vi återköpa flere eller färre af dessa obligationer. Man har då vunnit målet, ty en sådan förlust vid återköpandet kan naturligtvis icke uppkomma under annan förutsättning, än att den faktiska räntan mer

Angående inskränkning i fullmägtiges i riksgäldskontoret befogenhet att utfärda ouppsägbara statsobligationer. (Forts.)

eller mindre fullständigt närmar sig till tre procent, och då har man som sagdt vunnit det ändamål, som man afsåg med utsläppandet af denna jemförelsevis lilla post med tre procents räntetyp. Således med ett ord, antingen få vi återköpa med förlust, och då hafva vi vunnit en faktisk ränta närmande sig eller uppnående 3 procent och dermed också vunnit en ojemförligt stor fördel för kommande konverteringar eller ock få vi våra obligationer tillbaka till pris närmande sig 83 procent, och då göra vi ju ingen förlust på kapitalrabatten.

För öfrigt får jag säga, att jag i hufvudsak instämmer med herr Herslow. Jag tror, att det icke är skäl att här uttala någon förkastelsedom öfver den nya lånetypen och icke heller att vidhäfta den några nya besvärliga vilkor. Ty den kan vara god, och det kan blifva fråga om, att den bör väljas i stor utsträckning. Det kan naturligtvis icke komma i fråga att säga, att den skall gälla för alla låneuppläggningar. Men jag tror det vara fördelaktigt att bibehålla friheten att, om det lämpar sig, antaga denna låneform och icke onödigtvis för den lägga hinder i vägen.

Det påstående som gjorts, att antagandet af denna låneform skulle vara detsamma som att öfvergifva grundsatsen att betala sina skulder eller att uppmuntra till att stå fast vid oguldna statsskuldsbelopp, kan jag icke finna vara rigtigt. Vill man icke betala sina skulder, går sådant mycket väl för sig äfven vid amorteringslån. Ty då går det så till, att man betalar sina amorteringar med nya lån, och man har derigenom icke kommit till målet, man har icke, såsom afsågs, tvungit sig sjelf till gäldande af sina skulder. Vill man deremot göra sin skyldighet, går det förträffligt för sig äfven på de perpetuella räntornas väg. Saken är helt enkelt den, att man, genom antagandet af en sådan lånetyp, gjort hvad som måste vara det fördelaktigaste. Man har stält en fullmyndig personlighet i det fria valet att, när och huru han bäst finner, göra sina afbetalningar. Jag behöfver icke säga, att denna personlighet i detta fall är svenska staten eller svenska Riksdagen, och att ställa i dess fria skön att, när och huru den vill, kunna befria sig från sina skulder, det är att komma så långt som man kan komma, så vida man icke vill för sig sjef skapa förmyndareregler, hvilka äro utan den minsta betydelse, då de öfverskridas, om den skuldsatta personligheten icke *vill* göra sin skyldighet. Det har redan påmints om hvilka betydliga fördelar denna frihet bör hafva med sig, och jag har således ingenting emot, att de reserveras. För öfrigt är det ju meningen, att det skall göras skäliga afsättningar år efter år för att motse behofvet af återbetalning. Vi äro redan inne på den banan, och jag hemställer, huruvida det kan vara skäl antaga, att icke Riksdagen skulle vidhålla denna grundsats och låta sig angeläget vara att göra den årliga afsättning, som motsvarar skuldens betalande. Deremot anser jag betänkligt att i obligationernas text fastställa en viss tid, inom hvilken de skola vara återbetalda. Det har påmints, att det kunde vara fördelaktigt att lägga de tillgängliga återbetalningsmedlen på andra lån än just på de perpetuella räntorna, och hvarför skulle man då binda sig sjelf till en ofördelaktigare återbetalning? Ändamålet — statsskuldens

Angående inskränkning i fullmägtiges i riksgäldskontoret befogenhet att utfärda ouppsägbara statsobligationer. (Forts.)

minskning — vinnes ju i alla fall. Det är vidare fallet att uppläggandet af statslån är en kinkig och ömtålig sak samt att det derför är farligt att uppställa regler för dem, som handla med vår rätt och göra aftal om sådana lån. Ty med alla de former och bruk, invändningar och betänkligheter, som förekomma på penningmarknaden, skulle i sådana bestämmelser möjligen kunna ligga ett hinder för ingåendet af sådant aftal. Det är derför ur rent principiell synpunkt af största vigt för fullmägtige, att de hafva all den frihet som möjligtvis kan medgifvas, för att icke ett måhända fördelaktigt aftal må hänga upp sig på hvarjehanda formella svårigheter, såsom kan ske, om låneoperationen bindes vid ett af Riksdagen formuleradt vilkor.

Jag vill också påpeka, att, då fullmägtige vid behandlingen af det sista lånet uppenbarligen handlat väl och med framgång, man icke kan från deras handläggning af detta lån härleda någon anledning, hvarför man nu skulle binda händerna på dem mera än förut. Man tyckes hafva kommit till den öfvertygelsen, att de handlat i vårt bästa intresse, och då bör man icke föreskrifva några sådana inskränkningar för dem, som här blifvit ifrågasatta. Jag tror alltså att vi, icke minst med afseende å den sista låneoperationen kunna med förtroende öfverlemna denna sak åt riksgäldsfullmägtige, och då jag har denna mening, faller det af sig sjelft, att jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Herslow: En ärad talare på ölandsbänken fäste sig vid ett uttryck, som jag nyss begagnade, men gaf det en betydelse, som det i mitt anförande icke hade. Uttrycket var blott en bild, och det är naturligtvis alltid litet farligt att nyttja bilder, emedan en motståndare kan taga den sidan af bilden, hvilken icke var afsedd och i hvilken bilden icke begagnades. Han sade att jag sjelf medgifvit, att upplåningen skulle ständigt fortsättas, enär jag kallat den för en »jemt rinnande flod». Det var likväl icke i den tydningen, som jag begagnade ordet flod. Jag gjorde det för att antyda, att, under det alla våra nuvarande statslån utgöra en massa små bäckar, som bråka och rinna hvar för sig, dessa bäckar hädanefter skulle blifva en jemnflytande ström, hvari de lån, som vi kunde blifva tvungna att upptaga, skulle utgöra *en* vattenmassa och der de sista tillskotten skulle blifva identiska med alla de föregående. Deremot har jag icke brukat bilden i den syftning talaren använde den. Jag har icke sagt att denna flod skall rinna jemt i den mening, att den oafbrutet skall strömma. Det blir så, om vi ständigt bygga jernvägar; men man får väl hoppas att det måste finnas en gräns för upplåningen, om den icke användes för annat ändamål än att bygga jernvägar, och man kan icke bevisa att Sverige på annat sätt användt den $^1/_4$ milliard, som den svenska statsskulden för närvarande utgör. Hvarenda skilling deraf har blifvit använd till svenska jernvägar och betydligt derutöfver. Om herrarne addera ihop kostnaderna för statsbanorna och de belopp, som lemnats i anslag och lån till privatbanor och andra privata företag, hvilka åtagit sig betalningsskyldighet till riksgäldskontoret, så kommer summan deraf att gå ett godt stycke öfver beloppet af vår statsskuld. Vi hafva derför icke blott inskränkt

Angående inskränkning i fullmägtiges i riksgäldskontoret befogenhet att utfärda ouppsägbara statsobligationer. (Forts.)

vår upplåning till produktiva ändamål, utan äfven lemnat förskott till mycket betydande sådana ändamål utan att låna upp penningar. Den stat, som sköter sin statsskuld på det sättet kan aldrig förebrås för dålig hushållning. Mot denna flods eviga flytande är ju dessutom, så långt man kan göra det, ett hinder ställdt genom utskottets förslag, mot hvilket jag icke hört något genyrkande uppställas, att vi alltjemt skulle afsätta medel till amortering af skuldbeloppet och bebegagna dessa medel till förminskande af antalet utelöpande obligationer.

Men, sade herr Danielson, detta kan väl icke vara meningen, ty icke upplägger man lån, som hafva så stor kapitalrabatt, om afsigten är att inlösa en stor del af obligationerna hvarje år till pari. Nej, det är visst icke meningen, utan meningen är att man skall inköpa dem till det pris, som de stå uti i marknaden; och detta är en mycket simpel affär. Om staten önskar inlösa obligationer för 100,000 à 200,000 kronor, går det icke till med någon stor pomp och ståt eller vidlyftig annonsering, utan staten gifver order åt några mäklare att köpa upp dessa obligationer t. ex. så länge de stå till 87 procent, och lika litet som någon privatspekulant betalar staten då mera än 87 procent. Man har dessutom den fördelen, att, om staten icke vill gifva order till inköp, då obligationerna stå högt, man kan låta det nu afsatta beloppet plus det som afsättes nästa och kommande år växa, till dess det uppgått t. ex. till en half million, och så en gång, då räntan står hög och kapitalkursen på valutorna således är låg, kan man på en gång köpa in för denna halfva million. Denna åtgärd kommer då att medföra två fördelar. Först och främst sker köpet billigare, sägom t. ex. till 83 procent, och så skyddar denna åtgärd dessa obligationer, som då kanske icke någon vill köpa, från att falla alltför lågt under normal kurs. På en gång kan jag billigt få mina egna skuldsedlar tillbaka och ändå någorlunda upprätthålla deras värde.

Han nämnde slutligen att det aldrig skulle kunna hända att den mindre kapitalisten i vårt land skulle lägga sig till dessa skuldsedlar, emedan man sätter en alltför låg ränta, så att de alltid skola gå till utlandet. Jag vill dervid först invända, att det väl icke kan vara statens skyldighet eller fullmägtiges i riksgäldskontorets rättighet att betala en högre ränta för att hålla obligationerna qvar i den inländska marknaden. Naturligtvis skola de vid en något lägre ränta utomlands, gå till utlandet, hvilken räntesats man än bestämmer. Den rigtning, i hvilken penningefloden skall flyta, beror på det förhållande, hvari räntans höjd på det ena stället står till räntehöjden på det andra. Är räntan hos oss hög, så utrinner floden — må herr Danielson förlåta att jag ännu en gång begagnar mig af bilder! — så utrinner den, säger jag, till den punkt, der räntan står låg. Sjunker deremot räntan i vårt land, då kommer floden att flyta i motsatt rigtning från de ställen, der räntan står högre. Obligationer och andra valutor följa alldeles samma lag som vattnet; hvad som gäller om det senare det gäller också om de förra nästan med naturnödvändighet; strömmen kan ej fås att flyta uppåt. Men jag vill nämna att för närvarande, eller åtminstone under förra hösten, var det så ställdt med

Angående inskränkning i fullmägtiges i riksgäldskontoret befogenhet att utfärda ouppsägbara statsobligationer. (Forts.)

denna flod, att den antagligen stod stilla, enär nivån var lika, eller, om den började flyta, flöt den verkligen i motsatt rigtning mot hvad den förut gjort; det var intet ringa antal svenska obligationer som under den tiden funnit vägen från utlandet tillbaka till vårt eget land. Jag var under hösten två gånger nödsakad att köpa obligationer, och begge gångerna köpte jag dem i Hamburg billigare än hvad jag kunde göra i Stockholm. Dessutom, om numera en person, en liten kapitalist, t. ex. här i Stockholm, der man börjat att sätta ned sparbanksräntan så mycket — om en sådan blott blir litet förtrogen med statspapper och dessa göras enkla att sköta, skulle jag nästan tro att han lika gerna kan köpa obligationer till nuvarande pris, som sätta in sina penningar i sparbanken. Och fortgår räntefallet här i Sverige ett år till så starkt, som det gjort under förra året, då blir det bestämdt en besparing för den mindre svenska kapitalisten att köpa obligationer, hellre än att sätta in penningarna på sparbanken. Det borde aldrig glömmas att, utom det att våra obligationer äro goda räntepapper, de erbjuda det yppersta och mest betryggande sätt att få sina penningar placerade, som en svensk medborgare kan ega. Vid alla andra sätt för placerandet af penningar möta större eller mindre olägenheter. Har jag t. ex. en sparbanksbok, så äro der flera formaliteter, som jag bör iakttaga, för att hålla den vid lif. En inteckning behöfver jag passa på att förnya. Har jag en namnrevers, så gäller det för mig att följa med och söka hålla reda på att icke borgesmännen bli insolventa eller dö. Men här har jag ett papper, der reversutställaren är odödlig, och der det icke finnes någon som helst risk för mig att på grund af bristande påpasslighet förlora min egendom.

Jag begärde särskildt ordet för att bemöta dessa båda punkter, deri talaren på ölandsbänken förklarade att det vore för dyrt för staten att köpa in obligationerna, emedan de skulle komma att betalas med pari kurs och vidare, att de icke vore några papper, som den lille svenske kapitalisten kunde köpa. Beträffande hans egentliga yrkande, har jag redan lemnat svar. Den inskränkning, som han vill ha ditsatt, står i bestämd strid med den tanke, som fullmägtige sjelfve uttalat. Det är en stark motsättning emellan dessa båda förslag, att å ena sidan i obligationernas text skall stå utsatt, att de skola inlösas på bestämd tid, och på samma gång att fullmägtige i riksgäldskontoret skola hafva rättighet att begagna hvad som är afsedt till inlösen af det nya lånet till amorterande af andra obligationer. Då jag anser denna sista tanke sund och klok, så vill jag stödja densamma, och jag vill derför taga bort det hinder, som skulle resa sig deremot, om en sådan bestämmelse som Nils Petersson föreslagit komme att tagas. Jag fasthåller för öfrigt, att antagandet af en sådan bestämmelse vore att på staten lägga ett band, för hvilket långifvaren alldeles icke blefve tacksam, och att tvinga staten till utgifter, för hvilka den aldrig finge någon valuta. Jag vidblifver således mitt yrkande.

Herr Petersson i Runtorp: Jag skall börja der den siste talaren slutade. Jag tror just att fördelen af sådana lån, som jag

Angående inskränkning i fullmägtiges i riksgäldskontoret befogenhet att utfärda oppsägbara statsobligationer. (Forts.)

förordat, är att derigenom påskyndas lånets återbetalning. Kan icke svenska staten på en tid om 60 à 70 år betala sina skulder, då står det illa till med Sverige, och att det skulle vara så klent beställdt, det vill jag för min del icke tro.

Då jag förändrade det yrkande, jag hade i motionen till denna lilla bestämmelse, så väntade jag verkligen icke att jag skulle röna ett sådant motstånd, som här upprest sig. Ty jag har ju icke föreslagit något annat, än hvad fullmägtige i riksgäldskontoret sjelfve framhållit, och det kan väl icke vara att visa något misstroende emot dem, när man bara tager upp hvad de sjelfva sagt.

Nu skall jag be att få svara herr Herslow, som sade att det hjelper icke hvad man föreskrifver om att ett upptaget lån skall afbetalas. Ty Riksdagen kan ändå taga upp nya lån till samma eller större belopp än afbetalningarne, och om den gör det, så annulleras den gjorda återbetalningen. Ja, det har väl ingen menniska påstått något annat, än att om det tillgår på det sättet, så blir också följden den att i sjelfva verket ingenting blir afbetaldt. Men om man har penningar och icke behöfver att låna, så blir dock skulden betald om man använder penningarne rätt. Det är för att icke sätta den svenska Riksdagen i frestelse att använda sina penningar på annat utan att, sedan den fått sina skulder ordnade, verkligen också betala dem, som jag anser en sådan här bestämmelse vara af en så stor betydelse. Ty så pass menniskokännedom har man väl alltid, att man vet att Riksdagen, så väl som $^{9}/_{10}$ af dem som hafva skulder, om det bara finnes tillfälle att dröja med betalningen, draga ut på tiden så långt som möjligt.

När således det ligger i menniskonaturen en stor frestelse att icke betala på skulderna, förrän det är alldeles nödvändigt, huru skall det då komma att gå till här i Riksdagen, när det blir godt om penningar? Jo när det är öfverflöd i statskassan, så är det en stor frestelse för herrar statsråd, hvar och en för sitt departement, att krafsa åt sig kastanierna. Det är rent af en olycka att hafva ett sådant öfverflöd på penningar. Man skapar då alltid nya utvägar för deras användning, men man glömmer att betala af på sina skulder. Det få herrarne ursäkta att jag säger — men det går till på det sättet. Och jag misstänker att det kommer att gå så nu också, om inga bestämmelser införas, att man icke kommer sig före att betala af på skulden, utan att Riksdagen får släppa till sina penningar för andra ändamål. Deri ligger faran, som jag fruktar.

Nu sade herr Herslow, då han talade om huru fördelaktigt obligationerna skulle ställa sig, att i affärsverlden ger man inga presenter. Jag vet icke hvad han menar med presenter. Men nog är han så mycket finansier, att han vet att det kan ske i form af kapitalrabatt och dylikt.

Nu klandrar jag icke fullmägtige. Men de måtte väl icke vara så heliga, att man icke kan få säga sin tanke. Och jag föreställer mig att det icke är narri att betala 17 procent i kapitalrabatt. Den person, som komme till mig och ville låna penningar samt lofvade mig en dylik kapitalrabatt, den skulle aldrig få något lån af mig;

Angående inskränkning i fullmägtiges i riksgäldskontoret befogenhet att utfärda ouppsägbara statsobligationer. (Forts.)

ty jag skulle aldrig tro, att det vore hans mening att betala mig igen mina penningar.

Herr Herslow menade att det skulle tillgå så med det nya lånets betalande, att man skulle inköpa obligationerna till börspris, och då skulle det gå väl för sig att amortera lånet. — Ja, det skulle vara en skön affär att inköpa obligationerna för 92 procent, som de nu gälla på börsen, då man lemnat dem till 83 procent. Nej sådana affärer äro icke så lätta att företaga, och jag begriper icke hvarför man icke, då man hade kunnat få amorteringslån på det vanliga sättet och mot mindre kapitalrabatt, hvarför man då gifvit sig in på dessa lån. — Jag har visserligen icke något emot ouppsägbara lån i och för sig; men då skola de utställas i svenskt mynt, och då vill jag hafva dem inom landet och placerade hos de små kapitalisterna. Ty det kan ju vara en särskild sak med herr Herslow, men icke går den svenska allmänheten och hör efter börsprisen i Hamburg och Paris och på den vägen skaffar sig svenska statens skuldförbindelser. Man får sålunda, om man vill lägga upp sådana lån, icke ställa så till, att allmänheten för att få obligationer behöfver skicka ut personer till utlandet. Nej, det går icke, utan skall ett sådant lån kunna försvaras, så skall obligationens valör vara utsatt i svenskt mynt, och texten vara skrifven på svenska språket, så att folk kan läsa och begripa innehållet utan att behöfva anlita särskilda personers biträde för den saken.

Herr Carl Ifvarsson sade att man skulle, genom det förslag jag framstält, binda händerna på fullmägtige. Huru kan man säga, att man binder fullmägtiges händer, då de ju sjelfve kommit med det förslag som jag endast efter dem upptagit? Och att mitt förslag skulle innebära ett klander mot fullmägtige, derför vill jag ännu en gång fritaga mig. De äro menniskor, som kunna misstaga sig, och för den skull att jag inser att de misstagit sig, så klandrar jag dem icke. Men jag vill att de skola se upp en annan gång! — Så säger han vidare att, om detta förslag går igenom, så skulle vi arbeta de utländska bankirerna i händerna. — Tro herrarne att de utländska penningejudarne icke ha bättre reda på de vilkor, de uppstält, än att deras vinst skulle göras beroende af hvad vi nu, långt sedan lånetransaktionen blifvit uppgjord, komma att besluta? Nej, då lånet var uppgjordt, då viste de också hvad de hade i vinst, och sedan dess hafva de mycket liten tanke på svenska statens affärer.

Hvad beträffar de anmärkningar, som gjordes af Anders Persson, och hans tal om att man icke skulle uppställa någon amorteringsplan, så tror jag att jag besvarat detta med de ord, som jag först rigtat mot herr Herslow.

Slutligen sade herr Nyström att, då man nu beslutat sig för amorteringsfonden, så skulle den ersätta den utfästa betalningstiden. Då vill jag påminna om, att sådana fonder hafva vi länge samlat på och att vi ständigt afsatt stora summor till statsverkets kassaförlagsfond. Men dessa penningar ligga i kasernbyggnader o. d. Ty har man bara godt om penningar, så gå de åt. Då har man genast förslag till deras användande, och går icke det förslaget, så hittar man på ett nytt. Men det är just klämmen på alltsammans, att vi

Angående inskränkning i fullmägtiges i riksgäldskontoret befogenhet att utfärda ouppsägbara statsobligationer. (Forts.)

böra bestämma en viss tid, då vi skola betala våra skulder. Ty en sådan bestämd termin, det »är en påminnelse om vår dödlighet», och det är en driffjeder, som tvingar oss att betala.

Jag fortfar att yrka bifall till mitt förslag.

Herr Friherre Bonde: Herr Nyström anförde nyss att frågan genom det af herr Nils Petersson framstälda yrkandet fått något mindre dimensioner än motionen åsyftat, och synes här ock egentligen blott vara frågan om att få uttala ett klander mot riksgäldsfullmägtige för deras senaste lånetransaktion. Herr Nils Petersson har visserligen sagt att de ju äro menniskor, äfven de, och att man sålunda icke hade rätt att klandra dem om de också skött ifrågavarande angelägenhet mindre väl och sjelfva handlingen derför vore klandervärd. Han vill således ej klandra dem personligen, men blott deras handlingssätt och anser att häri ligger en så ofantlig skilnad, hvilken dock för mig är ganska svår att utfinna. Det är väl derför också som herr Nils Petersson icke yttrade ett klandrande ord mot fullmägtige, då de erhöllo décharge. Då det förestod ett nytt val af riksgäldsfullmägtige, valdes de också enhälligt tillbaka; och detta tyckes väl visa att de äro i åtnjutande af Riksdagens fulla förtroende.

Åsigterna synas dock vara något delade om fördelarne af det nya system, som fullmägtige användt vid uppläggandet af det senaste lånet. De fleste föregående talare hafva dock framhållit de stora fördelar, som dessa perpetuella räntor medföra. Herr Herslow har grundligt och noga redogjort för de stora fördelarne för statens finanser, som genom detta system kunna betingas. Dessa fördelar äro också erkända öfverallt i Europa der detta lånesätt i de förnämsta länderna kommit till användning, och det har alltid ansetts som bevis på en stats goda kredit att dess ouppsägbara obligationer vunnit en god notering på verldsmarknaden. Det bästa beviset på Sveriges goda kredit är ock, att detta ifrågavarande lån omfattats med sådan begärlighet, att det genast stigit i kurs. Hufvudsakliga anledningen till det framstälda klandret synes hafva varit fruktan, att statens skulder icke genom detta system skulle komma att minskas. Utskottet har ju emellertid genom ett tillägg till reglementet för fullmägtige föreslagit ett korrektiv häremot, då det säger, att man icke alls skall fästa sig vid de ouppsägbara lånens karakter af ouppsägbara, utan betrakta dem som vanliga amorteringslån och derför hvarje år afsätta ett visst belopp för att kunna uppköpa dessa obligationer. Derigenom är, såsom herr Herslow anmärkte, udden bruten af denna skarpa anmärkning. Från utskottets sida har det visserligen varit en klok försigtighet, att framställa ett sådant förslag, men kanske en försigtighet som varit något för stor. Ty det kan vara tvifvel underkastadt, huruvida det är klokt att, så länge man är uti behof af att låna för produktiva ändamål, man lånar upp på ett håll för att betala på ett annat. Huruvida det kan vara så fördelaktigt för våra finanser, lemnar jag derhän; jag tror dock snarare, att det alltid medför en mängd kostnader, som alltid äro förenade med uppläggande af nya lån i form af provision och kapitalrabatt etc.

En talare har framhållit, att vi endast böra hafva ouppsägbara lån

för att kunna få dem placerade inom landet. Fördelen af den inhemska upplåningen har ofta blifvit framhållen, och äfven utskottet har framhållit såsom det önskvärdaste, att alla statens skulder vore så placerade. Detta skulle visserligen vara en sanning, om i landet funnes så stor kapitaltillgång, att staten kunde få sina behof fylda och för samma pris som på den utländska marknaden. Är det icke förhållandet, så är det i sanning ingen fördel att tvinga det inländska kapitalet in på statsskulden, ty derigenom drages det förut otillräckliga kapitalet från andra produktiva ändamål, och ej heller bör man väl ifrågasätta att staten skulle betala högre ränta för att tillfredsställa den inhemska kapitalbildningen, ty detta vore väl icke en klok hushållning, utan bör man väl söka penningarne der de kunna fås för billigaste pris.

Angående inskränkning i fullmägtiges i riksgäldskontoret befogenhet att utfärda ouppsägbara statsobligationer. (Forts.)

Jag vill ej vidare uppehålla mig vid alla de af föregående talare redan framhållna fördelarne af denna riksgäldsfullmägtiges senaste lånetransaktion, utan har endast velat framhålla att allt klander af densamma synes mig obefogadt.

De föreslagna tilläggen till instruktionen tror jag ej heller vara lämpliga, då derigenom de perpetuella räntornas hela karakter förvrides och deras värde ute på verldsmarknaden förringas och således begärligheten efter dem måste aftaga. Jag tror icke alls, att det är någon fördel att hvarken på detta eller på annat sätt inskränka den fullmagt, man gifvit de fullmägtige, som hafva erhållit Riksdagens förtroende att sköta statsskulden. Genom en inskränkning försvårar man säkerligen i hög grad deras arbete och deras förmåga att uppgöra fördelaktiga lånevilkor; och förringas törhända äfven den auktoritet, som de så väl behöfva inför utlandet. Det är i allmänna lifvet en erkänd regel, att om jag har en fullmägtig, till hvilken jag har fullt förtroende, — och att Riksdagen har fullt förtroende till fullmägtige i riksgäldskontoret, måste ju erkännas, då den valt om dem — tror jag, att mitt intresse blir bättre och säkrare bevakadt, ju mera oinskränkt fullmagt jag lemnar mitt ombud. Jag tror, att om jag lemnar åt ombudet att handla efter bästa samvete, jag då blir bättre betjenad, än om jag på förhand binder honom inom visaa trånga gränser. Då jag sålunda icke anser att något klander bör uttalas mot fullmägtige för upptagande af det senaste lånet och att icke heller någon inskränkning i reglementet är af behofvet påkallad, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *Lund* förenade sig med friherre Bonde.

Herr Danielson: Jag begärde ordet egentligen med anledning af ett par yttranden af herr Herslow. Han påstod, att jag missuppfattat den af honom begagnade bilden och att i följd deraf mitt yrkande icke vore rigtigt. Det står ju honom fritt att forma om sina bilder huru han behagar, men i alla fall tyckte jag, att han sjelf föreföll litet brydd för den der floden och icke kunde göra det rigtigt klart. Sedan kom han till de upplysningar, som jag afsåg med mitt yrkande, att fullmägtige skola upplägga medel till betalning af dessa lån. Skall man äfven försöka att köpa in obligationer, när det

Angående inskränkning i fullmägtiges i riksgäldskontoret befogenhet att utfärda ouppsägbara statsobligationer. (Forts.)

blir tillgång dertill, så blir det i alla händelser en väsentlig kapitalförlust. Dessa 3-procentsobligationer lära redan för närvarande stå till 91 % och om man skulle köpa dem nu, vore det alltså en förlust af 8 %. Det vore alldeles för mycket på ett halfår, och man ser hvilken fart detta tagit. Skulle man sedan lägga upp nya lån, vore det väl meningen att försöka utställa dem mot ännu lägre ränta och då komme det att blifva nya kapitalrabatter och således samma spel igen. Och för framtiden komma icke heller dessa papper att stanna i landet.

Då jag har ordet, skall jag be att få säga något med anledning af hr Anders Perssons yttrande. Jag tyckte att hela hans anförande egentligen slutade med ett för honom mycket vigtigt motiv, nemligen att vi icke böra klandra fullmägtige på det sätt, att vi nu besluta i denna fråga och göra annorlunda än hvad utskottet gjort, ty om vi äro missnöjda med fullmägtige, böra vi hafva det i tankarne vid valet af fullmägtige. Enligt min tanke är det icke lämpligt att föra in frågan på det området. Att komma med den vid valet och då framställa alla möjliga anspråk, tycker jag vara det sämsta man kan göra. Icke bör man dervid säga fullmägtige, att ej annat kan ske derför att man är missnöjd med deras handlingssätt i en viss fråga. Man bör uppträda härvid som ett par handlande personer, som tala fritt med hvarandra och säga: detta anser Riksdagen olämpligt, men icke det. Sådant tycker jag vara rigtigare, och derför kan jag icke vara med om ett sådant stridssätt som att taga frågan i betraktande endast vid valet af fullmägtige. Huru jag än ser saken, anser jag, att Riksdagen bör uttala sitt omdöme i en så vigtig fråga, och ett lämpligt sätt att uttala det tror jag det skulle vara, om kammaren bifölle det förslag som här är framstäldt. Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Carl Ifvarsson: Frågan i all sin enkelhet gäller, huru vida det skall utsättas en bestämd tid inom hvilken lånet skall vara betaldt, hvilket hr Nils Petersson vill, eller icke. Men ingen har kunnat visa någon förmån af en sådan bestämmelse. Man säger, att derigenom har man en borgen för, att staten kommer att med tiden betala sina skulder. Man kan ju göra sig det nöjet, att tro detta, men icke kan man binda kommande tider. Vi hafva sett exempel förut, och de som lefva få nog äfven se sådana i framtiden, att man kan komma att konvertera gamla lån samt äfven upptaga nya. Att man nu vill betala lånen är icke detsamma som att de verkligen komma att blifva betalda. Allt beror på, om det kan blifva en ordnad statshushållning och om våra efterkommande kunna och vilja betala skulderna. Derpå hänger alltsammans, men icke på att man i otid stiftar lagar, som sedermera skola befinnas olämpliga. Och skulle man antaga det förslag, herr Nils Petersson föreslagit, skulle det efter min åsigt skada landet mer än det gagnade. Jag är förvissad om, att det icke kommer att dröja många år, innan det visade sig. Hafva deremot fullmägtige fria händer att afsluta lånen på sätt de finna lämpligt, bör man väl antaga, att fullmägtige skola kunna bättre göra det än om vi vid Riksdagen skulle besluta hurudana lånen skola vara. Jag vill icke påstå, att de alltid böra taga så beskaffade

Angående inskränkning i fullmägtiges i riksgäldskontoret befogenhet att utfärda ouppsägbara statsobligationer. (Forts.)

lån som 1888 års lån, utan vill, att de skola taga de lån, som äro fördelaktigast med hänsyn till ränta och andra vilkor. Vill man, att fullmägtige skola kunna handla så, tror jag, man, som sagdt, bör lemna dem fria händer, men frågar man icke derefter, kan man ju lemna hvilka föreskrifter som helst.

Hvad herr Danielson nämnde om herr Anders Perssons argumentation, så må jag tillstå, att om man icke gör frågan stor, kan herr Danielson hafva rätt, men gör man detta, har herr Anders Persson rätt. Anser man denna fråga så ofantligt stor, som man velat göra den till, så är också på sin plats, att man väljer sådana fullmägtige, som kunna sköta ärendena bättre, än de nuvarande gjort. För egen del tror jag, att frågan icke är och icke borde vara så stor, som man velat göra den till. Men är den det, kan det ju vara skäl för hvad herr Anders Persson sagt.

Jag yrkar fortfarande bifall till utskottets förslag.

Häruti instämde herr *Petersson* i Hasselstad.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, gaf herr talmannen, i enlighet med de meningar som förekommit, propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag å detsamma och antagande af det af herr Petersson i Runtorp under öfverläggningen framstälda förslag. Herr talmannen fann den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad, men som votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemstält i punkten 2 mom. a) af utlåtandet n:o 63,

röstar Ja;

Den, det ej vill,

röstar Nej;

Vinner nej, har Kammaren, med afslag å utskottets nämnda hemställan, bifallit herr N. Peterssons i Runtorp i ämnet framstälda yrkande.

Omröstningen, i vanlig ordning företagen, visade 149 ja och 47 nej; hvadan utskottets hemställan bifallits.

Mom. b).

Bifölls.

Punkten 3.

Bifölls.

Punkten 4.

Lades till handlingarna.

§ 12.

Angående utbyte af mark mellan kronan och Stockholms stad vid Artilleriplanen m. m.

Härefter föredrogs statsutskottets utlåtande n:o 64, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående utbyte af mark mellan kronan och Stockholms stad vid Artilleriplanen m. m.

I en till Riksdagen den 26 nästlidne mars aflåten, till statsutskottet remitterad proposition (n:o 33) hade Kongl. Maj:t, under åberopande af ett den kongl. propositionen bilagdt statsrådsprotokoll öfver finansärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen att medgifva:

A) att Kongl. Maj:t måtte ega att för beredande af plats för hofstallanläggningen träffa aftal med Stockholms stad om utbyte af mark vid Artilleriplanen enligt följande grunder:

1:o) att staden till kronan med eganderätt afstår af den öppna platsen nedanför Artilleriplanen och af de i stadens besittning varande tomterna i qvarteret Bodarne den mark, som å en till stadsingeniörskontorets tjensteutlåtande till drätselnämnden den 28 december 1888 hörande ritning betecknats med röd kantfärg, innehållande omkring 3,605 qvadratmeter (40,900 qvadratfot), att af kronan genast tillträdas;

2:o) att kronan till staden med eganderätt afstår de, enligt hvad samma ritning utvisar, för Artilleri- och Sibyllegatornas vidgning invid Artilleriplanen behöfliga jordstycken, omkring 391 qvadratmeter (4,440 qvadratfot) för den förra och omkring 810 qvadratmeter (9,190 qvadratfot) för den senare, att likaledes af staden genast tillträdas, men med rätt för kronan att hafva kronobageribyggnaden qvarstående å dess nuvarande plats, till dess att byggnaden icke vidare af kronan användes för sitt nuvarande ändamål eller om- eller nybyggnad ifrågakommer;

3:o) att för den mark, kronan sålunda erhåller mera än staden, eller omkring 2,404 qvadratmeter (27,270 qvadratfot), beräknas ett värde af 327,240 kronor.

4:o) att staden till kronan afträder den rätt, staden må anse sig tillkomma öfver tomten n:o 6 i qvarteret Bodarne, till den del, som faller inom den för hofstallbyggnaden afsedda plats, mot det att kronan afstår från anspråk på tomtens återstod och till staden öfverlemnar densamma;

5:o) att staden förbinder sig att söder om hofstalltomten hålla ett 18 meter (60,6 fot) bredt område öppet till gata; och

6:o) att kronan till staden afstår eganderätten till det å en karta, tillhörande en af stadsingeniörskontoret den 8 februari 1884 öfver Skuggan, Ropsten och Lugnet samt Hjorthagen jemte närmast angränsande del af Kongl. Djurgården och Värtahamnen upprättad beskrifning, närmare angifna område å Kongl. Djurgården, innehållande 100 hektar 78 ar (204 tunnland 5,6 kappland), som begränsas i öster af hamnanläggningen, i norr af Lilla Värtan och Husarviken, i vester

af Husarviken och landsvägen öster om Uggelbacken samt i söder af jernvägen och hamnområdet, jemte rätt till vattnet derinvid under vilkor:

Angående utbyte af mark mellan kronan och Stockholms stad vid Artilleriplanen m. m. (Forts.)

att staden vid tillträdet af nämnda område till kronan erlägger skilnaden mellan det för området beräknade värde, 556,882 kronor 25 öre, och värdet å den mark vid Artilleriplanen, kronan enligt punkt 3:o) skulle erhålla mera än staden, 327,240 kronor, eller 229,642 kronor 25 öre;

att staden åtager sig att bekosta flyttning af de å torplägenheterna Lugnet och Ropstensporten befintliga byggnader eller att låta uppföra nya sådana å de ställen, Djurgårdens styrelse anvisar, äfvensom att å sin bekostnad föranstalta om uppodlande och försättande i bärande skick af mark till lika omfång med den, nämnda lägenheter nu innehafva;

att de vägar, som leda öfver ifrågavarande område, skola hållas öppna och af staden för all framtid underhållas;

att det likaledes skall åligga staden att underhålla den öfver inre delen af Husarviken i närheten af lägenheten Fiskartorpet uppförda träbro, hvilken till staden öfverlemnas utan lösen;

att staden inträder i de rättigheter och skyldigheter, som på grund af föregående nådiga resolutioner och upplåtelsebref tillkomma kronan gent emot innehafvare af lägenheten Ropsten;

att området skall af staden tillträdas den 1 juli 1890; samt

att de områden, hvilka, å förut omförmälda karta af år 1884 betecknade med II och III, jemlikt nådigt bref den 31 maj 1878 blifvit till staden upplåtna att tillträdas i den mån staden funnes deraf vara i behof för hamnen vid Lilla Värtan eller för upplags- och byggnadsplatser, skola, sedan Kongl. Maj:t i hvarje fall pröfvat till upplåtelse ifrågasatt områdes erforderlighet för hamnen eller de för denna behöfliga upplags- och byggnadsplatser, i sådan ordning för ändamålet ifrågakomma, att i första rummet tagas i anspråk omförmälda, med II betecknade egofigur och den del af egofiguren III, som, innefattande en areal af 370,6 ar, å en i stadsingeniörskontoret den 18 mars 1889 verkställd kopia af nyssberörda karta betecknats med röd kantfärg och siffrorna III 1), samt att den återstående delen af samma egofigur, å nämnda kartekopia betecknad med III 2), jemte dertill gränsande vatten icke i något fall må af staden tillträdas förr än fyratio år efter aftalets träffande; och

B) att af den mellangift å 229,642 kronor 25 öre, hvilken, enligt hvad förut blifvit förmäldt, borde af Stockholms stad för erhållande af Hjorthagen med angränsande mark till kronan erläggas, ett belopp af 29,642 kronor 25 öre måtte af Hans Maj:t Konungen få disponeras för bestridande af kostnaden för utvidgning af nuvarande hjortparken vid Gripsholm, samt återstoden, 200,000 kronor, till kongl. statskontoret inlevereras för att af detta embetsverk på lämpligt sätt göras räntebärande, och årliga räntan deraf i likhet med öfriga för Kongl. Djurgårdens förvaltning afsedda medel disponeras till Djurgårdens förbättring och försköning.

Utskottet hemställde, att Kongl. Maj:ts ifrågavarande framställning måtte af Riksdagen bifallas.

Angående utbyte af mark mellan kronan och Stockholms stad vid Artilleriplanen m. m. (Forts.)

Reservation häremot hade anmälts af herrar *C. Ifvarsson, A. P. Danielson, Sven Nilsson, A. Persson* i Mörarp och *N. Petersson* i Runtorp, hvilka ansett Kongl. Maj:ts framställning i ämnet bort af utskottet afstyrkas; hvarjemte herr *J. Anderson* i Tenhult begärt få anteckknadt, att han ej deltagit i detta ärendes behandling inom utskottet.

Rörande detta ämne anförde nu:

Herr Danielson: Då jag reserverat mig mot detta utlåtande, ber jag att få säga några ord med anledning deraf.

Jag har i min reservation ansett, att det utbyte, som här är i fråga, faller sig alldeles för dyrt för Riksdagen. Jag tycker verkligen, att det är obetänksamt att nu afhända sig ett så betydligt jordområde, som här är i fråga, nemligen icke mindre än öfver 200 tunnland, och att detta skulle ske för ett pris af i medeltal 5 öre per qvadratfot, då vi deremot skulle köpa tomten vid Artilleriplanen för icke mindre än 12 kronor per qvadratfot. Jemför man dessa tomtvärden med hvarandra, synes prisskilnaden dem emellan vara alldeles orimlig, likasom äfven att säga, att det förra jordområdet icke kan hafva högre värde, än 2,800 kronor tunnlandet. Ty det kunna väl herrarne icke förneka, att Stockholm äfven på detta håll kommer att betydligt utvidgas, så att denna mark med tiden kommer att få betydligt högre värde. Om man nu ser, huru Stockholms stad på 50 år utvidgat sig, och tänker sig den tiden framåt, så skall det ifrågavarande jordområdet blifva betydligt mycket dyrbarare än man har tänkt sig. Att nu afhända sig detta vore ju att ytterligare öka kostnaden för uppbyggandet af ett nytt hofstall med 552,000 kronor, och detta belopp synes mig här vara alldeles för mycket för ändamålet och dessutom så betecknande, att jag åtminstone icke kan vara med härom. Nu säger man, att det här icke är fråga om någon uppoffring, ty dessa penningar skola vi få igen af Stockholms stad. Men dessa penningar gå ju till hofstallet, och således göra vi oss af med de ifrågavarande tomterna och lägenheterna, *utan* att få några penningar i stället, ty herrarne se, att det skulle blifva ett par hundra tusen kronor öfver, som skulle ställas icke till Riksdagens, utan till H. M. Konungens förfogande. Jag tycker, att detta, att man skall afhända sig ett jordområde och på samma gång säga, att köpeskillingen, som skall blifva öfver, har man ingen rätt att disponera, det är bra besynnerligt.

Vidare har man sagt, att H. M. Konungen egde dispositionsrätt öfver det ifrågavarande jordområdet för all framtid. Ja, man må tillmäta H. M. Konungen hvad rätt som helst dertill, men är det så, att denna dispositionsrätt finnes, behöfde ju Riksdagen icke tillfrågas om den föreliggande saken, ty då hade hofförvaltningen kunnat göra upp köpet.

Här är fråga om afhändande af mark för all framtid, hvartill kommer, att Stockholms stadsfullmägtige, som icke godkänt det ifrågavarande utbytet, utan satt ett helt annat pris för tomterna, hafva trott, att skilnaden mellan köpeskillingarna endast skulle blifva 19,860 kronor, och detta är en betydande skilnad mot hvad, som den

Angående utbyte af mark mellan kronan och Stockholms stad vid Artilleriplanen m. m. (Forts.)

verkligen skulle utgöra, nemligen 229,642 kronor 25 öre. Att Riksdagen, såsom man begärt, på förhand skulle binda sig äfven i denna fråga, det kan jag för min del icke vara med om.

Jag hade trott, att, om Artilleriplanen icke varit tillräcklig för de afsedda byggnadernas uppförande, man i stället skulle kunna bygga dem på gardesregementernas förra tomtplatser. Der hafva vi icke mindre än 93 tomter, hvilka, såsom herrarne veta, ännu äro osålda. Staten har ju förskotterat öfver 3,000,000 kronor för kasernernas byggande och endast fått igen en ringa del. Några tomter hafva visserligen blifvit sålda, men ändock utgör de lemnade förskotten närmare 3,000,000 kronor. Hvarför då, under sådana omständigheter, icke likaväl kunna välja en tomt å de gamla kasernernas område och der bygga hofstallet, när vi ändå icke kunna sälja tomterna der ens för 2 à 3 kr. per qvadratfot? Men detta vill man ej, utan hellre köpa det föreslagna området för 12 kronor per qvadratfot till Artilleriplanen.

Jag föreställer mig att om Kongl. Maj:t kommit in till Riksdagen och begärt att få använda en lämplig plats af omförmälde tomter vid strandvägen för hofstallets anläggande skulle Riksdagen ej vägrat sitt bifall dertill. Nu säger man, att det blefve för långt aflägset, men då det ändå skall vara ett vaktstall i slottets omedelbara närhet, måste väl denna plats icke vara för långt aflägsen. För min del tycker jag, att det är rent af orimligt, att statens medel på detta sätt skola uppoffras.

Man har vidare sagt, att de, som varit missnöjda med riksdagshusets förläggande å Helgeandsholmen, nu vilja på en omväg rifva upp beslutet härom, men utan att vilja vara med härom tycker jag dock att nu ytterligare uppoffra en half million kronor är för mycket huru kärt det än vore att se riksdagshusfrågan slutligen afgjord.

Dessa äro i korthet de skäl, som gjort, att jag icke kan annat än yrka afslag å utskottets hemställan. Då jag gör detta vill jag dermed hafva sagt, som jag förut nämndt, att om Kongl. Maj:t ville komma in till nästa Riksdag med begäran om anvisande af plats för ett nytt hofstalls uppförande på någon af gardesregementenas förra tomtplatser, så tror jag att Riksdagen anvisar en sådan. Ett års tid är väl icke så länge att låta saken hvila. Vi hafva då denna halfva million i behåll, likasom äfven den dyrbara artilleriplanen. Då tomterna vid de gamla gardeskasernerna nu ligga osålda, och kanske heller ingen köpare kommer på många år, få vi således lida en ganska betydlig förlust, i fall icke någon af tomterna på ett eller annat sätt användes.

Huru jag än ser saken, finner jag icke något skäl att nu bifalla vare sig Kongl. Maj:ts eller utskottets förslag i den föreliggande frågan. Jag yrkar som sagdt afslag å utskottets hemställan.

Chefen för kongl. finansdepartementet, herr statsrådet friherre von Essen: Den siste ärade talaren förklarade sig anse, att det pris, som här är föreslaget för Hjorthagen är för lågt, och han nämnde, att detta pris skulle utgöra 5 öre per qvadratfot. Det gör dock 2,800 kronor per tunnland, och detta pris är taget efter jemförelse

Angående utbyte af mark mellan kronan och Stockholms stad vid Artilleriplanen m. m. (Forts.)

med i närheten liggande jord, som exproprierats för Rimbobanan. Detta nu ifrågavarande jordområde är väl icke på långt när att anse såsom jemförligt med sådan jord, som ligger inom stadens område. Det är, att börja med rätt långt aflägset från staden och för öfrigt — hvilket den ärade talaren nog vet, för så vidt han besökt stället — af sådan beskaffenhet, att der finnas ganska höga berg och otillgängliga trakter, som naturligtvis icke kunna hafva samma värde som lätt tillgängliga och planerade marker. Det är icke mera än 50 à 60 tunnland af detta område som utgör plan mark; resten upptages af berg, delvis högst otillgängliga och branta. Jag anser derför, att den värdering af detta område, som här skett och som af djurgårdsstyrelsen blifvit med mycken omsorg upprättad, är sådan, att den bör kunna antagas.

Som herrarne torde känna, har denna fråga — jag skall med några få ord repetera det — tillkommit på det sätt, att Riksdagen förlidet år i sammanhang med beslutet om uppförande af nytt riksdags- och riksbankshus på Helgeandsholmen biföll byggandet af ett nytt hofstall, och dervid uttalade sin önskan att ett utbyte skulle göras sålunda, att staten tillbytte sig erforderlig mark vid Artilleriplanen mot en deremot svarande del af myntverkets till gata afsedda tomt å Kungsholmen. Härpå ville emellertid stadsfullmägtige icke ingå, utan föreslogs i stället det nu ifrågavarande utbytet. Det har varit tvist underkastadt, huruvida staden verkligen eger den del af Artilleriplanen som nu är i fråga, och en ganska vidlyftig undersökning i detta afseende har derför måst ega rum, hvilket har föranledt, att det kommit att dröja så länge, innan frågan blifvit fullt beredd. Nu har det emellertid skett tillräckligt tidigt för att den skulle kunna föreläggas denna Riksdag. Af nämnda undersökning har befunnits, att staden verkligen eger bättre rätt till platsen. Emellertid hafva nu stadsfullmägtige icke kunnat höras öfver det föreliggande förslaget, och detta af det enkla skäl, att sådant skulle hafva fördröjt saken, så att Riksdagen icke hunnit afgöra den samma innan den upplöstes. Derför har man nu vändt sig till Riksdagen i första hand, på det att sedermera, under förutsättning att Riksdagen fattar ett bifallande beslut, framställning må göras hos stadsfullmägtige.

Nu säger den siste talaren, att staten genom detta utbyte gör en högst betydlig uppoffring, på bortåt en half million kronor. Förhållandet är ju emellertid det, att priset på den jord som skulle af staten afstås är beräknadt till 556,882 kronor 25 öre då värdet af skogen tages med samt på den mark, som skulle erhållas i stället, till 327,240 kronor, hvadan staten skulle få en mellangift af 229,642 kronor 25 öre. Detta sistnämnda belopp har Riksdagen naturligtvis icke afhändt sig, om förslaget bifalles. Den har blott tillåtit, att dessa medel få till största delen af Kongl. Maj:t användas på samma sätt som andra tillgångar, hvilka inflyta från Djurgården, nemligen till dennas underhåll och förskönande, något som torde vara ganska behöfligt. Beloppet blefve sålunda ett anslag, som ginge i samma rigtning som andra från Djurgården härrörande inkomster. Det är väl heller icke så, att man kan säga, att icke Djurgården till en viss grad afser ett statsändamål, eller att staten icke bör låta sig angeläget

Angående utbyte af mark mellan kronan och Stockholms stad vid Artilleriplanen m. m. (Forts.)

vara att draga försorg om, att den underhålles så, att allmänheten kan njuta af dess behag. Konungen har dessutom en gång för alla fått sig anslagen rättigheten att begagna Djurgården och Hjorthagen för sin person, och Riksdagen gör sålunda icke någon direkt uppoffring genom det ifrågasatta utbytet.

Härtill kommer, att det finnes en annan fråga, som står i sammanhang med den nu förevarande, en fråga som jag anser vara ganska vigtig och väl värd att tagas i betraktande. Då Värtahamnen byggdes, beslöt Riksdagen att öfverlemna till Stockholms stad, som byggde hamnen, ett visst område vid densamma, uppgående till omkring 80 tunnland — jag minnes nu icke siffran rigtigt men tror att det var så ungefär. Sedan detta område blifvit lemnadt, så uppläts ytterligare en ganska betydlig terräng på båda sidor om detta, för att tillgodose hamnens behof i framtiden. Dessa områden bestodo, det ena, eller norra, af lägenheten Hermanstorp eller marken mellan Värtahamnen och Lidingöbron, och det andra, södra, af hofjägarebostället Tegeludden och den s. k. Lindarängen jemte en del af en skogbeväxt mark, benämnd Kruthusbacken. Dessa områden upplätos till stadsfullmägtiges disposition, att användas till hamnens ändamål, när sådant pröfvades nödigt. Sedan detta skett — man må nu säga hvad man vill derom, det är dock ett medgifvande som en gång har blifvit gjordt — så har det befunnits, att den s. k. Lindarängen, till en del åtminstone, är ganska nödvändig för de militära öfningarna. Den har blifvit utdikad och iordningställd, och det är af högsta vigt att få begagna den till exercisöfningar. Äfvenså för skjutöfningarna är den nödvändig. Nu ingår i detta förslag en sådan bestämmelse, att Stockholms stad icke skulle komma att för hamnens ändamål taga detta område i anspråk förrän efter fyratio års förlopp, dock med rätt att förut begagna sig af Hermanstorp och Tegeludden, samt att det skall underställas särskild pröfning af Kongl. Maj:t, i hvad mån hamnen må tarfva utvidning eller byggnadsplatser och i hvad mån staden för sådant ändamål behöfver begagna sig af dessa områden. Man kan sålunda säga, att om förslaget bifalles det kommer att dröja till en aflägsen framtid innan staden kan komma att begagna sig af det gjorda medgifvandet. Och det är, som sagdt, en nyttig och vigtig sak, att man för de militära öfningarne får bibehålla dessa marker. Detta är nu ställdt i sammanhang med denna uppgörelse, och i vidrigt fall, d. v. s. om Riksdagen icke antager förslaget, så kan det hända, att Stockholms stad måste begagna sig af dessa områden snart nog. Det är nemligen så, att de byggnader, som blifva erforderliga i samma mån som hamnen utvidgas, mycket väl kunna förläggas på den jord, som nu skulle öfverlåtas till staden; men får icke staden denna, så måste naturligtvis Lindarängen och närgränsande områden i stället tillgripas. Jag har velat framhålla detta såsom en vigtig omständighet, som Riksdagen icke gerna kan förbise, då det här gäller en fördel för de militära öfningarne och följaktligen äfven för staten.

Det är visserligen sant, att man skulle kunna sätta i fråga att anlägga hofstallet på en annan plats än Artilleriplanen. Men detta skulle föranleda stora svårigheter med afseende på den *stora* frågan,

Angående utbyte af mark mellan kronan och Stockholms stad vid Artilleriplanen m. m. (Forts.)

nemligen den om Helgeandsholmens bebyggande. Denna fråga måste nemligen då framskjutas, hvilket ju icke vore lämpligt, särskildt med afseende på en olägenhet som förefinnes derutinnan, att de byggnader, som Hans Maj:t Konungen eger på Helgeandsholmen, äro i mycket dåligt skick och således måste undergå reparation. En sådan *kan* icke uppskjutas i längden, om dessa byggnader skola stå qvar, och det är sålunda antagligt, att det anbud, som Hans Maj:t Konungen en gång lemnat i afseende på Helgeandsholmsfrågan, icke kan få ega bestånd, om frågan på detta sätt skall uppehållas.

Den siste talaren förklarade att han med sitt yttrande icke afsåg att bereda ett fall äfven åt den stora frågan. Jag hoppas derför, att icke heller någon annan gör det, utan att de skäl som blifvit anförda må få gälla i och för sig utan att man behöfver inlåta sig på bemötande af en sådan tanke, som skulle kunna innebära, att man ville bereda hela den stora frågans fall. Jag föreställer mig nemligen, att Riksdagen gerna vill respektera ett en gång fattadt beslut.

Herr Peterson i Hasselstad: Sedan jag begärde ordet, har herr statsrådet och chefen för finansdepartementet utredt denna fråga så väl, att jag i detta afseende icke behöfver omsäga, hvad af honom blifvit sagdt. Jag har inom utskottet röstat för det förslag, som här föreligger, och ansett, att det varit lämpligt att så göra, för att bidraga till att bereda plats för hofstallet, på det att den stora byggnadsfrågan, om uppförande af ett nytt riksdags- och riksbankshus å Helgeandsholmen, måtte kunna få nå sin slutliga lösning, och arbetet med dessa byggnader få påbörjas.

Men jag begärde ordet egentligen för att säga något med afseende på hvad herr Danielson yttrade, att det skulle blifva så stor uppoffring för staten. Derom har herr statsrådet också nämnt några ord. Och jag vill säga, att jag för min del icke kan se, att det för staten skulle vara någon uppoffring, då ju Kongl. Maj:t har fått Djurgården åt sig upplåten för everdliga tider. Således kan det icke vara till nackdel för staten att lemna bifall till detta jordutbyte, helst den skilnad i pris, som kan uppkomma, icke kommer Kongl. Maj:t sjelf till godo, utan skall användas för Djurgårdens förskönande och underhåll.

Om deremot den nu föreliggande framställningen afslås, hvad blir då följden? Emedan hofstallet först måste flyttas, innan de tillämnade nya byggnaderna på Helgeandsholmen kunna börja uppföras, kommer tiden ovilkorligen att fördröjas och hela frågan upprifvas. Man må anse det beslut i byggnadsfrågan, som vid sistlidne riksdag fattades, för lyckligt, såsom jag för min del gör, eller olyckligt — man är dock kommen ifrån dessa besvärliga frågor, som under så många riksdagar stått på dagordningen; och enligt mitt förmenande är dermed ett ganska lyckligt resultat vunnet. Jag skulle ej önska, att detta blefve kullkastadt genom en vägran angående nu ifrågavarande jordutbyte. Det vore ej skäl att göra så stor affär af en så liten fråga som denna. När här således icke alls är fråga om någon förlust för staten, utan på sätt och vis en vinst, anser jag, att man

icke bör vägra att gå in på hvad utskottet föreslagit. Jag skall derför, herr talman, anhålla att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Angående utbyte af mark mellan kronan och Stockholms stad vid Artilleriplanen m. m. (Forts.)

Herr Persson i Mörarp: Jag skall börja med att afgifva den förklaringen, att då jag nu uppträder och ämnar yrka afslag på utskottets föreliggande betänkande, jag ingalunda har för afsigt att derigenom rifva upp det beslut Riksdagen förlidet år fattade, fastän jag hörde till minoriteten i den frågan. Det är ett annat skäl, som för mig är af den betydenhet, att, om också icke ett enda annat funnes, jag ändock skulle rösta för afslag. Det är den omständigheten, att man i år såsom i fjor här kan komma att fatta ett beslut, som en annan auktoritet kan göra om intet. Herrarne veta, att vi förlidet år lemnade Kongl. Maj:t rätt att verkställa ett tomtutbyte mellan Stockholms stad och staten. Derpå hafva stadsfullmägtige svarat: Vi vilja ej gå in derpå, utan vi vilja hafva saken ordnad på det och det sättet. De hafva sagt sin mening, de hafva sagt det pris de vilja betala i mellangift. Nu har chefen för djurgårdsstyrelsen tagit sig för att värdera den jord, som en gång af stadsfullmägtige är värderad, och kommit till det resultat, att under det Stockholms stadsfullmägtige erbjudit en mellangift af endast 19,860 kronor, chefen för djurgårdsstyrelsen deremot beräknat en mellangift af 229,642 kronor. Deröfver hafva Stockholms stadsfullmägtige icke yttrat sig. Nu föreligger en framställning till Riksdagen att antaga detta förslag. Men det kan mycket väl hända, att Stockholms stadsfullmägtige säga: Vi antaga icke heller det anbudet. Så skall Riksdagen fortgå det ena året efter det andra att fatta beslut, som Stockholms stadsfullmägtige göra om intet. Väl vet jag, att man någon gång här genomdrifvit ett Riksdagens godkännande, som dock derefter varit beroende af andra myndigheters beslut, såsom t. ex. ett kyrkomötesbeslut, men att man också upphöjer Stockholms stadsfullmägtige till att få en sådan rättighet att omintetgöra ett riksdagsbeslut den ena gången efter den andra, det är dock nästan för mycket. Ensamt detta principiella skäl är af den beskaffenhet, att jag obetingadt röstar för afslag.

Jag vill icke mycket orda om den affär, som i detta hänseende kunde vara fördelaktigare för staten eller för Stockholms kommun. Men det får jag säga, att om frågan förelegat i det skick, att man skulle tillösa sig den tomt vid Artilleriplanen, som anses vara stadens, med 327,000 kronor, skulle jag hellre varit med derom än att afstå 204 tunnland af det område, som Stockholms stad nu skulle betinga sig vid Värtan, äfven med en mellangift af 229,000 kronor.

Det nämndes af herr statsrådet och chefen för finansdepartementet och framhålles äfven i Kongl. Maj:ts proposition, att ett visst jordområde vid Lindarängen skulle vara af ofantlig vigt och betydenhet för de exercis- och skjutöfningar, som der försiggå. Man borde derför nu ordna den frågan genom att inrycka det vilkoret, att Stockholms stadsfullmägtige vid utbytet skulle förbinda sig att under en tid af 40 år icke taga det i besittning. Derom hafva icke heller stadsfullmägtige yttrat sig. Man vet icke, om de vilja underkasta sig detta vilkor heller. Men det synes mig framgå af de handlingar,

Angående utbyte af mark mellan kronan och Stockholms stad vid Artilleriplanen m. m. (Forts.)

som föreligga, att frågan är den, huru vida staten får bättre rätt genom detta åtgörande än genom det beslut som redan 1878 fattades; mig synes det kunna starkt ifrågasättas, huru vida icke staten genom denna åtgärd får sämre rätt än den nu har. I 1878 års beslut heter det, att det är beroende på Kongl. Maj:ts beslut, när detta område skall öfverlemnas. Här är den tiden begränsad till 40 år. Men det är alldeles icke säkert, att denna begränsning är den lämpligaste. Jag tycker, att om man fäster sig så mycket vid hvad chefen för djurgårdsstyrelsen sagt, man också borde hafva gjort det vilkoret, att staten åtminstone för längre tid än 40 år förbehölle sig besittningsrätten af denna mark, då nemligen chefen för djurgårdsstyrelsen sagt, att det kan antagas, att »staden näppeligen någonsin eller åtminstone icke förr än i en långt aflägsen framtid kommer i behof af sagda område.» Detta »näppeligen någonsin» synes icke begränsa sig till endast 40 år.

Vidare yttrade herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, att man icke borde undanskjuta frågan för en oviss, aflägsen framtid. Det måtte väl ändock icke, äfven om frågan för denna gång skulle falla, här behöfva vara tal om att undanskjuta densamma till en aflägsen, oviss framtid. Det borde icke kunna blifva mer än högst ett år. Och det synes icke med skäl kunna kallas en »oviss, aflägsen framtid.» Vi hafva också erfarenhet af att nästan dagligen mottaga kongl. propositioner, och det skulle möjligen kunna hända, att vi erhölle en sådan ännu under denna Riksdag. Det torde derför vara oberättigadt att tala om ett frågans undanskjutande till en oviss framtid.

Herr talman! Jag yrkar afslag på utskottets föreliggande betänkande.

Häruti instämde Herrar *Folke Andersson* och *Jansson* i Krakerud.

Herr vice talmannen L. O. Larsson: Då jag tillhör den afdelning af statsutskottet, som haft denna fråga till förberedande handläggning och afdelningen icke anfört några särskilda skäl för sitt tillstyrkande, anser jag mig skyldig att yttra några ord. Jag skall dock ej länge upptaga tiden.

Det har icke inom afdelningen förefunnits någon den ringaste tvekan att bifalla det af Kongl. Maj:t framlagda förslaget, och det har således icke varit något långt resonnement om saken. Man fann det ur hvarje synpunkt så afgjordt fördelaktigt för staten, att afdelningen icke kunde hysa några betänkligheter. Det är, såsom redan blifvit påpekadt, Kongl. Maj:t, som får släppa till här vid lag. Förra årets Riksdag beslöt att lemna åt Kongl. Maj:t att få byta bort mark på Kungsholmen till ersättning för hvad staten behöfde på Artilleriplanen. Nu får staten behålla tomterna på Kungsholmen, och der får *staten* köpeskilling, när den kommer att afträda någon af dessa tomter.

Hvad beträffar förslaget att förlägga hofstallet på gardestomterna, så kan jag icke förstå, huru detta kan stå tillsammans med yttrandet om, att man icke vill upprifva beslutet i fjor. Ty beslutet i

Angående utbyte af mark mellan kronan och Stockholms stad vid Artilleriplanen m. m. (Forts.)

fjor innehöll, att hofstallet skulle förläggas till Artilleriplanen. Om man nu förlägger det till gardestomterna, är det ju ett upprifvande af förra årets beslut.

Men äfven en annan omständighet är här att beakta. Om man förlägger hofstallet till gardestomterna, hvart tager då köpeskillingen vägen, som staten skulle erhålla för att dermed betala de nya gardesbyggnaderna? Då får man Artilleriplanen qvar, säger man. Men jag tror, att om vi få Artilleriplanen qvar, blir det med den alldeles som med Karl XIII:s torg; staten kommer icke att få någon nytta deraf. Man har förlorat köpeskillingen, som man räknat på att få för gardestomterna; men man får ingenting annat igen. Jag kan för min del icke se annat, än att det blir en ren vinst för staten, om man antager det förslag, som föreligger. Ty den s. k. Hjorthagen är, såsom herrarne veta och såsom redan en föregående talare erinrat, upplåten åt Kongl. Maj:t. Vi kunna således icke draga någon som helst inkomst af densamma. Det kan således från statens synpunkt vara temligen likgiltigt, på hvad sätt man använder densamma. — Som sagdt, inom afdelningen var det ej den allra ringaste tvekan om, att det skulle vara klokt för staten, om förslaget antoges, då staten finge alla fördelarna, men icke komme att lida något, icke blefve betungad med någon ny utgift.

Jag skulle emellertid ej hafva begärt ordet, om jag ej velat till protokollet få antecknad en sak, som visserligen icke alldeles direkt står i sammanhang med denna fråga, men dock indirekt gör det, emedan den inverkar på kostnaderna för det hela. Det har, såsom herrarne veta, stått en notis i tidningarna, att undersökningarna gifvit vid handen, att kostnaderna för grundläggningen på Helgeandsholmen skulle blifva betydligt lägre än Riksdagen beräknade förlidet år, då beslut i frågan fattades. Med anledning af denna notis sökte jag upp den ingeniör, som haft de förberedande undersökningarna om hand och som verkstält synnerligen noggranna undersökningar. Af honom erhöll jag en uppgift, under hvilken han tecknat sitt namn, hvaraf framgår, att kostnaderna för grunden m. m. komma att nedsättas med icke mindre än 426,850 kronor. Han har grundat denna uppgift på så noggranna undersökningar, att han svarar för de nämnda siffrorna. Det är nemligen kapten Amundson; litet hvar torde vi känna honom och vara öfvertygade om, att han är vederhäftig för de uppgifter han lemnar. Jag har endast velat nämna detta och få det till protokollet antecknadt, emedan det står i ett visst samband med frågan om de kostnader, som äro förenade med hofstallets byggande.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herrar *Andersson* i Bringåsen och *Petersson* i Hamra förenade sig med herr vice talmannen.

Herr Sven Nilsson: Jag kan ej rätt förstå hvarför man är så angelägen att framhålla, att i ett afslag på Kongl. Maj:ts proposition, skulle ligga ett upprifvande af ett redan fattadt beslut. Det är ännu icke bestyrkt af någon af de talare som uppträdt, att så blir förhål-

Angående utbyte af mark mellan kronan och Stockholms stad vid Artilleriplanen m. m. (Forts.)

landet, ty det är ju klart att i alla fall beslutet står fast som Riksdagen redan fattat om riksdagshusets läggande på Helgeandsholmen, likasom om att hofstallet skall upptaga den vackraste platsen i Stockholm. Men då man anser det ifrågasatta utbytet af jord mellan Stockholms stad och staten icke vara i statens intresse torde något annat skäl ej behöfvas för afslag å den derom gjorda framställningen. Det förefaller mig högst egendomligt att man kan påstå att det är Kongl. Maj:t som släpper till allt i detta fall och staten ingenting. Detta har sagts af en talare förut och nu äfven af den siste talaren, att det ej är staten utan Kongl. Maj:t som gör uppoffringarna. Den tankegången förstår jag icke, ty det är väl ju obestridligen statens jord, det kan väl icke nekas, fastän staten öfverlemnat dispositionen åt Kongl. Maj:t, hvilken ju kan återtagas. Men jag antager, att om detta utbyte nu ej kommer till stånd, utan staten får behålla jorden ännu några tiotal af år, lärer det väl ej vara tvifvel underkastadt, att den summa, som nu föreslagits i utbyte, skall i fall jorden skulle afyttras komma att gå upp till ej blott de 229,000 kronorna utan många gånger den summans storlek. Och då man har den öfvertygelsen, samt då staten ej lärer vara i behof af att afstå sin jord nu, kan man verkligen ej vara med om sådana för staten ogynsamma åtgärder. Kongl. Maj:t måtte väl, i fall det är oundvikligt, kunna på något annat sätt rangera saken så, att, om man nödvändigt skall ha annan form på platsen för hofstallet på Artilleriplanen, detta i alla fall skall kunna låta sig göra, utan så stora uppoffringar som nu ifrågasatts. Det skäl som Anders Persson i Mörarp anfört är äfven för mig mycket talande, och jag instämmer således med honom deri. Men det är en omständighet som jag väntat få höra anföras, och det är den att, då det är tydligt att staten kommer att lägga ned dryga kostnader på hofstallet, hvilka uppskattas till öfver två millioner kronor om deri inberäknas värdet af tomterna, det synes vara litet besynnerligt att när man beräknat en inkomst genom detta egoutbyte på 229,000 kronor man icke skall kunna unna statsverket att behålla dessa 229,000 kronor till sin disposition för dessa dyrbara byggnader. Jag tror att om Kongl. Maj:t får tid att tänka litet närmare på den saken skall han icke hålla så hårdt på dessa 229,000 kronor. Det är den minsta uppoffring jag tycker man skulle kunna göra i en så stor och omfattande fråga som kostar staten stora summor utan det ringaste gagn.

Ehuru min afsigt ej heller är att upprifva det redan fattade beslutet utan jag tvärtom vill hålla fast på hvad som redan är af Riksdagen beslutadt, får jag, på de skäl som anförts, anhålla om afslag å utskottets hemställan.

Herr Nyström: Jag kan fatta mig helt kort i denna sak. Det vigtigaste skäl, som anförts emot den kongl. propositionen, har kommit från herr Danielson, hvilken trodde, att kostnaderna för stallet skulle ökas med de 500,000 kronorna, som låge i den ifrågasatta affären. Om detta skäl kan vederläggas, synes mig att de andra som anförts emot uppgörelsen hafva mindre betydelse. Och jag tycker, att emot herr Danielsons resonnement kan sättas detta. Här är uppen-

Angående utbyte af mark mellan kronan och Stockholms stad vid Artilleriplanen m. m. (Forts.)

barligen icke fråga om annat än att kronan eller statsverket skall omsätta eller utbyta *en* egendom, Hjorthagen, som kronan eger, men öfver hvilken hon ej disponerar och från hvilken hon ej har någon inkomst, i två andra valutor eller två andra tillhörigheter, som kronan kommer att ega men lika litet får disponera eller draga inkomst af, nemligen den del af artilleriplanen, som behöfs för hofstallet — den kommer att bli kronans egendom men likasom nu vid Hjorthagen utan disposition eller inkomst — samt den andra valutan den fond på något öfver 200,000 kronor, som äfven kommer att bli kronans men utan att gifva henne någon inkomst. Här föreligger således det enkla faktum att kronan omsätter ett slags egendom, som den eger utan att disponera eller ha inkomst af, i annan art af egendom, som har precis samma natur att egas utan disposition eller inkomstförmån. Således komplett udda som jemnt! Dervid lag kommer kronan hvarken att vinna eller förlora och man kan således icke säga, att stallbygnadskostnaderna derigenom blifva på ringaste sätt förökade. Ty det är blott en enkel omsättning med samma vilkor för de nya valutorna som för den gamla. — Hvad beträffar det skälet som anförts, att Hjorthagen skulle bli underbetald, så tror jag ej derpå. Vi skola komma i håg att stadsfullmägtige togo till sin första värdering en uppskattning som stannade vid en mellanafgift af endast 19,000 kronor i lösen. Detta värde har sedan af regeringen blifvit påökadt i så högst väsentlig grad, att icke efter denna påökning det kan sättas i fråga, att priset för dessa oländiga bergsbackar skulle vara för lågt upptaget. — Hvad angår ett formelt skäl eller principskäl som framstälts af en talare och understödts af en annan, att det skulle föga anstå Riksdagen att framlägga ett vilkor, hvars pröfning i sista hand tillkomme Stockholms stadsfullmägtige, så vill jag fästa uppmärksamheten derpå, att detta ej är utan exempel. Så har det ju varit i teaterfrågan och så har helt nyligen varit i fråga om tekniska skolan i Stockholm, att Riksdagen för förverkligande af sitt beslut blir beroende af ett beslut, som ännu ej hos stadsfullmägtige fattats. Således har den saken åtskilliga exempel för sig och om man betraktar saken i och för sig är den icke alls nedsättande. Vid hvarje aftal är det så, att det icke är någon rangordning mellan kontrahenterna utan de stå jembördes. Hvem som först frågar och hvem som sedan svarar, kan vara detsamma. Något nedsättande för kamrarna eller statsverket ligger häri icke.

På grund af dessa skäl och då jag ej kan finna något af vigt anfördt emot den ifrågasatta uppgörelsen, skall jag, herr talman, bedja att få med min röst understödja utskottets förslag.

I detta anförande instämde herrar *A. V. Carlson, Höglund, Wittrock, Lyth, Werner, Björck, Larsson* från Upsala, *Broström, Odell* och *Kilman.*

Herr Petersson i Runtorp yttrade: Utom de skäl som af min granne till höger anförts mot det ofördelaktiga i förslaget vill jag påpeka några andra. Jag får säga att jag tycker icke, för min enskilda del lika litet som då jag här representerar staten, om, att man

Angående utbyte af mark mellan kronan och Stockholms stad vid Artilleriplanen m. m. (Forts.)

skall köpa jord efter qvadratfoten och sälja efter tunnlandet. En sådan affär bär sig icke gerna. Jag vill ytterligare till hvad herr Danielson nämnde, säga, att det fins ej allenast denna tomt att bygga på utan vi ha ju äfven veterinärinstitutets tomt, som ligger i närheten och som länge varit ledig att sälja eller bygga på. Detta har icke skett. Jag tycker att man egentligen skulle kunna ha uppgjort en sådan affär. Chefen för finansdepartementet nämnde, att Hjorthagen består af berg, och således är mycket oländig. Man har väl ändå afsett den till byggnadsplats, och då brukar man ju sätta värde på berg, som väl behöfs till grund m. m. Vidare framhölls att förslagets genomförande vore så nödvändigt derför att man härigenom finge rätt att skjuta öfver vissa delar af området under 40 år. Det är en besynnerlig tid att begränsa till 40 år, då sådan skjutning kan behöfvas längre, så framt man icke efter den tiden skall upphöra med dylika öfningar. Herr August Petersson nämnde att det icke vore någon uppoffring för staten. Det är märkvärdigt att man kan resonnera så; ty jag har aldrig hört talas om att en egare afstår sin eganderätt för sådant pris och på sådana vilkor. Jag föreställer mig, att den mark, som är i fråga, kan för närvarande icke ha något stort värde, men sedan hamnen — en af de yppersta hamnar som fins nära Stockholm — blifvit byggd, är det utan tvifvel, att de komma att bygga der för framtiden, och då blir värdet större än det nu upptagits. Att nu beröra Helgeandsholmsfrågan tror jag är öfverflödigt, och det är märkvärdigt, af hvad anledning vice talmannen velat framhålla, att en del af arbetet kunnat göras för en 400,000 kronor billigare. Det har han då satt en person i borgen för, som jag icke känner, men som väl herr vice talmannen känner till, och han garanterar för att dessa 400,000 kronor kunna inbesparas, och de kanske då kunna användas att inköpa de der delarne af artilleriplanen.

Jag tycker emellertid icke, att det för närvarande är anledning att bifalla detta förslag, utan förenar mig med dem, som yrkat afslag.

Herr Johnsson i Thorsberg: Jag kan icke biträda utskottets förslag och då åtskilliga talare behandlat frågan ur statsekonomisk synpunkt skall jag förbigå den sidan af saken.

Hvad jag särskildt fäst mig vid i utskottets betänkande är, att Kongl. Maj:t föreslagit, att staten skulle afhända sig en egendom, som staten sjelf behöfver använda. Uti det, den kongl. propositionen bifogade statsrådsprotokoll har nemligen chefen för finansdepartementet anfört: »att omförmälda, för militäröfningar synnerligen väl lämpade plats endast med största svårigheter kan för detta ändamål undvaras. Och denna åsigt har blifvit af utskottet vitsordad. Man skulle hafva förväntat, att, då Kongl. Maj:t framlagt förslag att afhända staten ett område, som för densamma vore högst behöfligt, förslag att undanrödja de olägenheter som med afträdet kan i framtiden blifva förenliga, eller hvilket åtminstone antydt, huru olägenheterna skulle kunna afhjelpas, äfven blifvit framlagdt. Så har likväl ej skett, och vi sakna således all ledning för att bedöma huruvida Kongl. Maj:t ansett att militäröfningarna, vid tiden för områdets afträdande till Stockholms stad,

Angående utbyte af mark mellan kronan och Stockholms stad vid Artilleriplanen m. m. (Forts.)

så minskats eller helt och hållet upphört, att jordområdet då icke är för detta ändamål behöfligt, eller huruvida det afträdda området framdeles genom förvärf af annan mark komme att ersättas. Skulle det senare vara fallet, så lära vi kunna vara förvissade att staten får vidkännas tiodubbelt större utgift än den ersättning staden, enligt förslaget skulle lemna.

Då det här gäller ett byte, dervid staten skulle afträda ett område, som staten svårligen kan undvara, till Stockholms stad, som deremot icke är i behof deraf, åtminstone icke på de närmaste 30 à 40 åren, och då jag är öfvertygad att detta område, som redan nu vid tiden för afträdet till Stockholms stad är behöfligt för staten, efter 30 à 40 år härefter med all säkerhet skall blifva det i än högre grad, så får jag, herr talman, yrka afslag å utskottets förslag likasom Kongl. Maj:ts i ärendet framlagda proposition.

Herr Jonson i Fröstorp: Hvad angår herr Anders Perssons uttalade betänkligheter mot, att Stockholms stad skulle i sista hand afgöra frågan, så tror jag icke, man behöfver fästa så mycket afseende dervid.

Beträffande det område, som skulle öfverlemnas till Stockholms stad, så hafva vi inom utskottsafdelningen, der frågan först behandlades, noga beräknat och tagit i öfvervägande skälen för och emot Kongl. Maj:ts förslag. Detta område, eller den så kallade Hjorthagen, består hufvudsakligen af hagmark samt delvis af berg och klippor — jag har sjelf varit der ute och tagit den i betraktande — och den summa, som skulle derför betalas, beräknad efter 2,800 kronor per tunnland, tycker jag är ganska bra tilltagen, i synnerhet som denna mark ligger ganska långt bort.

Herr Sven Nilsson uttalade några betänkligheter mot att använda dessa 200,000 kronor som skulle utgöra större delen af mellangiften, såsom en särskild fond för Djurgårdens underhåll. Jag hade verkligen också till en början dylika betänkligheter, men har nu kommit till ett annat resultat, ty då Riksdagen redan 1810 till Kongl. Maj:t öfverlemnade alla dessa lägenheter och jordar, hvaraf Djurgården består, så tycker jag icke, att man skäligen kan fordra, att dessa penningar skola ingå till statsverket, utan böra de insättas i statskontoret för det angifna ändamålet.

För öfrigt har jag sökt att efter bästa öfvertygelse öfverväga frågan och icke kunnat finna annat än att utskottets förslag, som jag biträdt, är med statens fördel förenligt, och får jag derför vördsamt yrka bifall till detsamma.

Herr Hörnfeldt: Jag begärde egentligen ordet af den anledningen att jag, som herrarne veta, sista riksdagen tillhörde den minoritet, som icke ville bifalla förslaget om Helgeandsholmens bebyggande. Jag tror visserligen icke, att de herrar, som i dag uppträdt mot Kongl. Maj:ts och utskottets förevarande förslag, velat göra det för att upprifva den föregående riksdagens beslut. Men om också ett afslag nu icke skulle behöfva anses såsom ett upprifvande af det förra beslutet, så lär man dock icke kunna undgå att medgifva, att

Angående utbyte af mark mellan kronan och Stockholms stad vid Artilleriplanen m. m. (Forts.)

frågan härigenom skulle komma att uppskjutas på obestämd framtid, ty innan man beslutat om detta utbyte af tomter, så att det kongl. hofstallet kan flyttas till den plats, der det skall stå, lär ingen flyttning blifva af, och så länge det står qvar, kunna vi icke verkställa förra Riksdagens beslut angående Helgeandsholmens bebyggande. Genom ett afslag kommer således frågan att uppskjutas längre, än som vederbör, och jag måste bekänna, att jag börjat ledsna på att här vid hvarje riksdag höra talas om detta. Derför, och emedan vi icke kunna komma från saken på annat sätt, vill jag yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Billing: Jag har begärt ordet endast för att lemna en upplysning derom, att riksmarskalksembetet den 8 maj 1884, med anledning af framställning från stadsfullmägtige, värderat Hjorthagen till 258,922 kronor 25 öre, att stadsfullmägtige hafva ökat detta värde med 88,000 kronor, och att Kongl. Maj:t förhöjt det ända till 566,882 kronor 25 öre. Med afseende härå, och då herrarne fått veta, att detta område till stor del består af oländig och stenig mark, så måtte väl ingen rättvisligen kunna påstå, att denna, nu af Kongl. Maj:t bestämda lösesumma är på något sätt för lågt satt.

Vidare vill jag påpeka, och det har herr statsrådet och chefen för finansdepartementet redan omtalat, att Lindarängen, som nu användes till exercis- och skjutfält, redan är upplåten till Stockholms stad, som således kan begagna sig af den för sina ändamål när som helst, men genom den kongl. propositionen har nu föreslagits, att denna stadens rätt skulle uppskjutas på 40 år. Jag nämner detta, derför att herr Johnsson i Thorsberg uppenbarligen icke haft reda på eller icke hört, hvad herr statsrådet sade, och det kunde ju hända, att någon möjligen fäst sig vid hans anmärkning.

Hvad Stockholms stadsfullmägtige komma att göra, det kan jag naturligtvis icke yttra mig om, men mot Kongl. Maj:ts proposition synes mig att det icke finnes någonting att anmärka. Jag säger detta emot de herrar, som påstå sig icke alls hafva för afsigt att vraka det förra beslutet, ty då synas de mig ock hafva bort anföra några andra skäl än de andragna för att staten skulle blifva lidande genom ett sådant byte.

Herr *Sandwall* instämde häruti.

Herr Carl Ifvarsson: Af min reservation synes, att jag varit mot utskottets förslag, och jag är det fortfarande, ty jag har icke af diskussionen blifvit föranledd att frångå min mening. Beträffande hvad man anfört, att det vore fråga om att upprifva ett förut fattadt beslut, så får jag säga, att man så till vida har rätt, nemligen att Kongl. Maj:ts förslag, om det godkännes är ett upprifvande af förra årets beslut, ty det innebär ett tillägg till och en förändring i hvad Kongl. Maj:t då föreslagit — ja, det är sant, det var ju icke ett kungligt förslag, utan en enskild motion, som då bifölls, men detta gör ej någon skilnad i sak — och detta förslag till ändring i ett Riksdagens beslut kommer nu från regeringen. Jag vill således till-

Angående utbyte af mark mellan kronan och Stockholms stad vid Artilleriplanen m. m. (Forts.)

bakavisa detta yttrande, att reservanterna skulle velat upprifva en föregående Riksdags beslut, ty det kommer från ett helt annat håll.

Dernäst vill jag säga, att man slumpar bort det ena efter det andra från statens sida utan att fråga efter hvart det bär. Man kan icke förneka, att den jord, som staten nu skulle afstå, inom en icke lång tid kommer att på grund af sin närhet till hufvudstaden stiga ofantligt i värde, och således bör man väl tillse, att den blir uppskattad högre, om hela jordområdet skall afyttras. Jag tror också, att icke hela detta jordområde behöfver tagas i utbyte, och således är det icke heller rätt handladt från statens sida, om man på ett sådant sätt släpper efter. Detta är den ena omständigheten, men det fins ock en annan. Jag frågar: tro herrarne, att kungligheten vinner något på att man kastar ut så mycket på ett sådant här hofstall, som nu är i fråga? Jag befarar, att på det sättet undergräfver man hvad man vill uppehålla. Jag antager, att de, som rösta för bifall till förslaget, göra det af rojalitet, och jag skulle också gerna vara med derom, om jag icke fruktade, att det komme att leda i motsatt rigtning mot hvad man tror, och derför vore det bättre, om man kunde undvika något sådant, bättre för de stora samt bättre för det allmänna och landet. Detta är åtminstone min öfvertygelse, och derför håller jag fortfarande på afslag.

I detta yttrande instämde herr *Eriksson* i Elgered.

Herr Jonsson i Hof anförde: Från åtskilliga håll påstås, att de som yrka afslag härå, vilja upprifva ett förut fattadt beslut, men jag vill fråga herrarne, hvilka *de* i sjelfva verket äro, som vilja upprifva förra Riksdagens beslut. Ty hvad beslöt 1888 års Riksdag i denna fråga, om icke just att öfverlemna denna artilleriplan till plats för ett nytt hofstall och att medgifva Kongl. Maj:t rätt att på vissa vilkor göra utbyte af mark? Nå väl, denna rättighet borttager man icke från Kongl. Maj:t genom ett afslag å förevarande framställning, ty den rätten står fortfarande qvar, och således är det icke vi, som vilja rifva upp ett gammalt förslag, utan de herrar, som nu yrka bifall till den kongl. propositionen.

Jag får för öfrigt säga, att huru stor vän jag än må vara af landets främsta och ädlaste hästar, jag dock icke kan finna det vara rim och reson deri, att man vid ett utbyte af mark får 27,270 qvadratfot och 200,000 kronor att användas till Djurgårdens förskönande, men samtidigt afstår 1,433,800 qvadratfot jord, som visserligen nu beräknas till blott 5 öre per qvadratfot, men som om några årtionden troligen blir värd 50 öre, ja kanske 1 krona qvadratfoten. Då gratulerar jag de herrar, som med all magt vilja genomdrifva ett beslut, som icke på något sätt påskyndar byggandet af hofstallet, hvilken fråga icke härigenom är afgjord, ty stadsfullmägtige kunna ännu mycket väl afslå den framställning, som ligger till grund för det föreliggande förslaget, då gratulerar jag dessa herrar att i framtiden veta med sig, att de uppoffrat en statens egendom till värde af 10 à 11 millioner till förmån för dessa vackra hästar.

Angående utbyte af mark mellan kronan och Stockholms stad vid Artilleriplanen m. m. (Forts.)

Af dessa anledningar måste jag yrka afslag å utskottets betänkande.

Herrar *Ollas A. Erison, Åkerlund, Göransson, Olson* i Stensdalen och *Olsson* i Kyrkebol instämde i detta anförande.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet friherre von Essen: Då man här säger att det är fråga om att »slumpa bort» kronans jord, får jag motsäga detta. Man får nemligen betänka att man väl bör värdera hvad man köper eller säljer efter det värde det då eger. Jag kan med den siste talaren instämma i, att Hjorthagen efter mansåldrar, då möjligen staden utvidgat sig åt det hållet, kan komma att ega vida större värde än nu. Äfven om man tänker sig att om några mansåldrar värdet kan komma upp till flera 100,000 kronor — jag vill ej säga millioner såsom en talare — så är dock räntan att beräkna under tiden.

En särdeles vigtig sak anfördes af vice talmannen, som jag vill betona. En stor del af artilleriplanen — mer än hälften af qvadratytan — är i denna stund kronans egendom. Om den nu användes till denna byggnadsplan, blir den till *någon* nytta, men annars till ingen nytta för kronans räkning, emedan den fortfarande kommer att bli öppen plats såsom Carl XIII:s torg. Skulle man, såsom en talare föreslagit, bygga på en annan tomt t. ex. gardesregementstomterna hvilka få ett betydligt värde, när byggnadsintresset kommit dit och Narvavägen blifvit färdig ner till Djurgårdsbron, så komma dessa tomter att uppgå till höga belopp, fastän det dröjer några år. Från ekonomisk sida kan det således ej vara fördelaktigt att gå så till väga.

Hvad beträffar Lindarängen, synes intresset här vara för att behålla den till exercisplats, och att Kongl. Maj:t snarare begärt för litet än för mycket i detta afseende. Och stadsfullmägtige skulle icke kunna utsträcka tiden några få år ens, om de icke finge Hjorthagen, ty annars behöfva de måhända snart Lindarängen för hamnen. Nu har Kongl. Maj:t ej blott begärt att detta skall undanskjutas i 40 år innan Lindarängen begagnas till byggnadsplats utan äfven att i första rummet vissa områden närmast hamnen skola dertill användas, nemligen det s. k. Hermanstorpet på 11 tunnland och så en liten terräng omkring Tegeludden. Dessa områden komma således att fylla stadens behof kanske för så lång framtid, att Lindarängen ej ens kommer att behöfvas efter de 40 åren. Derför är det klokast att nu lemna Hjorthagen, ty annars är anledning tro att staden snart nog blir i behof af Lindarängen, hvilket vore mycket illa för staten. — Jag tillåter mig derför att fortfarande förorda bifall till Kongl. Majt:s proposition.

Herr Herslow: Ur hela denna diskussion framgår icke mer än en sak alldeles viss och gifven, och det är, enligt den förklaring som afgifvits af nästan alla talare, att icke någon enda menniska har en tanke på att rubba det förra beslutet. Nå ja, men då är saken mycket enkel. Det står således fast, att vi skola bygga riksdags- och riksbankshuset på Helgeandsholmen och det kungliga stallet på

Angående utbyte af mark mellan kronan och Stockholms stad vid Artilleriplanen m. m. (Forts.)

artilleriplanen. Hvad är det nu som återstår? Jo, ett egoutbyte. Kongl. Maj:t fick i uppdrag att tillbyta sig för ändamålet erforderlig mark genom att till staden i stället afstå tomt dels af artilleriplanen dels af myntverkets fastighet, som tillhör staten och öfver hvilken staten har dispositionsrätt. Nu erbjuder han oss i stället att behålla ett område, öfver hvilket staten har både eganderätt och dispositionsrätt äfvensom inkomst, mot ett annat område öfver hvilket staten har eganderätt, men ej disposition och af hvilket den ej har inkomst. Vidare föreslår han att för en del af Djurgården, som ej för statsändamål begagnas, Hjorthagen, få tillbaka en dispositionsrätt, som man lemnat öfver Lindarängen, således öfver en annan vid Värtan närbelägen statsegendom, som staten deremot behöfver för arméns vapenöfningar.

Nu vet jag visst, att åtskillige af de talare som här uppträdt ej hafva så synnerligen varm ifver för arméns vapenöfningar, men jag föreställer mig, att de ändå hysa mera intresse för den kronans mark, på hvilken landets soldater marschera, än för den på hvilken konungens hjortar promenera — äfven om dessa djur, liksom en talare just yttrade sig om hästarne, äro statens »främsta och ädlaste» hjortar. Vid detta byte kan jag ej finna annat än att vi lemna bort hvad vi ej behöfva och ej ha inkomst af och få hvad vi behöfva och draga inkomst utaf. Då det naturligtvis icke, efter alla de förklaringar som äro afgifna, kan ett ögonblick falla mig in att misstänka att någon i kammaren *vill* förändra det beslut som fattades i fjol, ber jag kammaren besinna, huruvida den finner lämpligt, att detta beslut förändras, undanskjutes eller upphäfves, *utan att* den vill det. När ingen vill det, skola vi då gå in på en åtgärd som, om vi äro ärliga inför oss sjelfva, måste erkännas kunna skjuta denna fråga så långt undan i framtiden, att vi återigen få debattera den på hvarje punkt. Herrarne minnas nog den qvällen, då vi beslöto i detta ärende i fjol. Man tänkte knappt på någon möjlighet att det året mera än alla föregående år få löst den trassliga härfvan. Plötsligt, genom beslutet i medkammaren, blef det oss klart, att *nu* kunde det kanske göras, nu kunde vi bli qvitt den mara som ridit Riksdagen under så många år jag varit med om — och det är 12 eller 13 — och börjat lång tid förut. Alltid kom den mot slutet af Riksdagen och för hvart år blef den mera olidlig. När beslutet blifvit fattadt, kände man sig väl ej helt viss om, att icke det kunnat blifva bättre i en eller annan punkt, men en befrielsens känsla gick genom kammaren, vi kände oss vara qvitt något som pinat och plågat oss. Skola vi nu draga öfver oss samma känsla för den nästa och himlen vet huru många kommande Riksdagar? Jag tycker att vi ha haft nog af dem sjelfve, och att vi också kunna och böra bespara dem, som komma efter oss, att ha samma olidliga pina. Jag tror att man i allmänhet i landet är nöjd med den lösning, som i fjol vans; äfven många, som då voro emot den, äro nu glada åt att saken afgjorts.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Med herr Herslow instämde herr *Janson* i Carlshed.

Angående utbyte af mark mellan kronan och Stockholms stad vid Artilleriplanen m. m. (Forts.)

Herr E. G. Boström: Äfven jag hörde, som bekant till dem, som ifrigast motsatte mig det beslut till Helgeandsholmsfrågans lösning, som vi fattade vid sista Riksdagen, och jag kan ej annat än fortfarande beklaga detta beslut. Men icke desto mindre kan jag ej motsätta mig detta Kongl. Maj:ts förslag, ty jag kan ej finna annat än att ett afslag derå innebär ett upprifvande eller ett försök att upprifva beslutet från i fjol, och jag vill honorera en föregående Riksdags beslut.

Herr Carl Ifvarsson menade visserligen, att det icke var Riksdagen, som, om den afsloge förslaget, upprefve beslutet, utan Kongl. Maj:t som genom sin proposition dertill gifvit anledning. Och delvis har han rätt deri. Men det visar endast, huru vanskligt det är att i så stora frågor fatta beslut på enskildt initiativ. Men när beslutet är fattadt, så är det i sin ordning, att Kongl. Maj:t kommer med en framställning som leder till att göra beslutet så gagneligt och godt som möjligt. Och det synes mig att allt hvad som anförts bevisar, att detta förslag innebär en tydlig förbättring. Derför röstar jag för detsamma.

Herr Danielson: Ja, det må så vara, men jag kan icke tro, att man i landet är belåten med det beslut som fattades i fjol. Jag har en motsatt uppfattning, och jag försäkrar, att om ett större antal af landets befolkning finge gifva sin mening tillkänna, skulle de, som i kammaren främjat detta beslut och deras meningsfränder, befinna sig i en mycket liten grupp. Detta är emellertid en sak för sig. Men om man väl fattat ett mindre välbetänkt beslut, skall man då nödvändigt fatta ytterligare ett till? När vi sagt, att *vi* icke vilja rifva upp det gamla beslutet, då komma herrarne i stället och vilja göra det. Hvarför skall man åter i en hastig vändning göra af med öfver 200 tunnland af kronans här ifrågavarande mark? Hvilken myndighet har värderat detta? Ingen alls, som har insigt i jordbruk och sådana förhållanden, utan helt andra personer.

Ty det kunna väl herrarne lätt finna, att, när en så betydande hamn är i närheten, denna skall gifva tomterna deromkring i en snar framtid ett ganska högt värde. Hvarför icke hellre, om så nödvändigt är, med ens betala 200,000 kronor för att köpa in det område, som behöfves vid Artilleriplanen, än verkställa detta byte? Hvarför icke hellre vara med om något sådant, men låta oss få behålla Djurgården till en framtid?

Nu har man sagt mig, ehuru jag icke hörde det sjelf, att vice talmannen tror sig hafva bevisat, att vi komma att förtjena 400,000 kronor på grundläggningsarbetena vid Helgeandsholmen. Hvarför kan icke då vice talmannen styra om så, att vi få köpa in det der området vid Artilleriplanen för dessa 400,000 kronor — det blefve ju en ren affär —, men sluppe att lemna ifrån oss ett så stort område der borta vid Värtahamnen, som det här gäller?

Jag kan icke heller till fullo förstå, hvarför man nu åter är så orimligt ifrig. Man får icke behandla frågan lugnt och stilla, utan här skall man draga fram allt möjligt, som ej hör hit. Det är verkligen sorgligt, att det jemt skall bli en sådan agitation, när denna

Angående utbyte af mark mellan kronan och Stockholms stad vid Artilleriplanen m. m. (Forts.)

fråga kommer före. Så kommer man här och säger, att man är så förskräckligt trött vid den. Ja, huru skulle det kunna vara annorlunda efter en sådan vigilans?

Alla minnas nog, att det var förfärligt tröttsamt i fjol, då denna fråga var före och vid alla bemödanden som då gjordes. Men emedan man, som mig synes, fattade ett oklokt beslut i fjol, så följer icke deraf, att man nu skall fatta flera.

Att vi, som motsätta oss detta, äro i minoriteten, är numera tydligt. Herrarne må icke heller tro, att jag här står och talar under förhoppning att kunna drifva min åsigt igenom. Min afsigt är blott att få min mening antecknad i protokollet, ty jag anser beslutet orimligt och är öfvertygad, att det icke skall dröja många år, förrän man skall inse detta.

Jag har talat med flere framstående personer, som hafva sagt mig, att om vi anvisade en del af gardestomterna, som för närvarande icke hafva så betydande värde för oss, till stallbyggnaden, så skulle frågan vara lätt löst. Ja, det kanske skulle vara en ren spekulation att så göra. Ty i fjol, när denna fråga var före, så sade den talare, som nu talat om de der besparda 400,000 kronorna, att ehuru de flesta stallen lågo på Östermalm, så hade det visat sig, att de flesta personerna flyttade dit. Hade den talaren rätt så skulle om vi nu lade ett stall på gardestomterna, väl trakten deromkring blifva ytterst eftersökt och dessa tomter lättare att sälja. Äfven det vore naturligtvis en mycket stor fördel.

Jag vidhåller alltså mitt yrkande om afslag.

Häruti instämde herrar *Nilsson* i Käggla och *Petersson* i Brystorp.

Öfverläggningen var slutad. Derunder hade yrkats *dels* bifall till utskottets hemställan och *dels* afslag derå. Herr talmannen gaf propositioner i enlighet med dessa yrkanden och fann svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förra meningen. Votering blef likväl begärd och företogs enligt följande, nu uppsatta och af kammaren godkända voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemstält i dess utlåtande n:o 64, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, är utskottets nämnda hemställan af kammaren afslagen.

Omröstningen utföll med 131 ja och 77 nej; varande alltså utskottets hemställan af kammaren bifallen.

Herr Bexell begärde ordet och yttrade: Jag anhåller att få till protokollet antecknadt, att jag vid den nu försiggångna voteringen röstat nej.

§ 13.

Till bordläggning anmäldes:

Bevillningsutskottets memorial n:o 12, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande 26:te punkten af utskottets betänkande (n:o 10) angående tullbevillningen; och

Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskotts utlåtande n:o 33, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om meddelande af föreskrift angående bränntorfs användning vid statens jernvägar.

Dessa ärenden skulle å föredragningslistan för morgondagens sammanträde uppföras framför de ärenden, som blifvit två gånger bordlagda.

§ 14.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 3,16 e. m.

In fidem
A. E. J. Johansson.

STOCKHOLM, P. A. NYMANS EFTERTRÄDARES TRYCKERI, 1889.